

ПОСЛЕДЊА
ДЕСПОТИЦА СМЕДЕРЕВСКА.

ИЗВОРНА ДРАМА У ПЕТ РАДЊА

написао

20224

ЛАЗА ТЕЛЕЧКИ.

ТРОШКОМ А. ВАГНЕРА КЊИЖАРА
У ВУКОВАРУ.

БИБЛИОТЕКА
НАТЦИЈЕ СРПСКЕ

Proc I 489.1

~~PL 381~~

~~PII 489~~
PII 489.1
БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

20994

ПОСЛЕДЊА

ДЕСПОТИЦА СМЕДЕРЕВСКА.

ИЗВОРНА ДРАМА У ПЕТ РАДЊА

написао

ДАВА ТЕЛЕЧКИ.

Право представљања је својина срб. нар. позоришта
у Новом Саду.

ТРОШКОМ А. ВАГНЕРА КЊИЖАРА
У ВУКОВАРУ.

У НОВОМ САДУ,
епископска књигопечатња 1866.

Лица:

Јелена, Деспотица србска, удовица Деспота Лазара II.
Бранковића.

Стеван }
Гргур } њени синови.

Дмитар Јакшић }
Михаило Абоговић } поглавите војводе србске

Божић }
Твртковић } војводе и присташе Абоговићеве.
Дриновић }

Шишман, копилац Деспота Лазара II. и придворник Је-
ленин.

Стеван Бранковић слени, брат Деспота Лазара II.

Махамет, цар турски.

Осман Паша, придворник царев.

Саид Паша, војсковођа турски.

Више војвода; два целата; гласници; војска и народ.

Време: на 70 година после Косовске битке.

ПРВА РАДЉА.

ПРВИ ПОЈАВ.

(Двориште у Јеленином двору у Смедереву.)

Божкић, Твртковић, Дрниновић долазе.

Божкић.

Не, свеца ми, дуго трајат' не ће;
Пре ће с' ова рука осушити,
Оштар мач ми хрђа обузети,
Него ли ћу и даље гледати
Овај покор пријатеља свога! —
Смучи ми се, помислим ли само:
Оно око, што се је навикло
На бојноме пољу као муња
Просипати ватру, и пред којим
Стрепише душмани, — сад му поглед
На женштини виси; она мишца,

Која с' никад с' мача не скидала,
 Нит' у боју икад малаксала,
 Но последња још душмана секла, —
 Сада баца драгани пољубце
 И за срце сваки час се хвата;
 Оно тело, оно мушко тело,
 Свршен узор ваљана јунака,
 Што за мекшу одећу не знаде
 Кром оклопа и шлема челична —
 Превија се у љубавном бесу
 К'о гиздавац око љубазнице!
 Мушки понос оставио га је,
 Те с' поводи као дете какво,
 Ком брк усне јоште не осени,
 За ласкавим оком жене једне!

Твртковић.

Истина је, — жалост га је гледат'!
 Бес однео ту проклету жену,
 Где учини из јунака таква
 Пузећег мајмуна! —
 Та куга је Бог да уморила,
 Те јој грчка уста онемила,
 Да са речма ласкавима више
 Не заврће мозак јунацима! —

Од како се на престо попела,
 Кучницу је од двора зградила,
 За гиздаве љубавнике своје;
 На народ је ударила намет,
 Какав јоште нигдар у нас не би,
 Те проводи ноћ у пировању,
 А дању се лењи по душеци!

Дриновић.

Па како је децу одгојила!
 Да устане сад из гроба Ђурђе,
 Деда њихов, би се уплашио,
 Те би с' нова у гроб се сложио;
 Место да их јунаштву научи
 И мудрости, сану им пристојној, —
 Гордошћу им напунила главе,
 Разњежила и размазила их.
 Да се гнуша човек, кад их види,
 Како холо главе забацују,
 Не штујући ни старо ни младо;
 А међ' собом гледе с' ко крвници!

Твртковић.

Народ ћути као нема стена,
 Сноси терет, што му наметнуше;

Али мотри, шта с' у двору ради!
Но тишина та је тек опасна,
Ко запара летња око подне,
Јер из ње се олуја подиже
С тешким градом, муњом, громовима! —
Са свих страна зија пропаст на нас!
Абоговић страсти се предао,
И не хаје више за државу!
Ваља да се сви сложке уннемо,
Те на боље да га окренемо
Мудрим збором и саветом братским!

Дриновић.

Слуша л' кога? — Је л' вредно говорит',
Кад знаш, речи да т' у ветар иду?

Божић.

Мора слушат', ил' тако ми душе!
Не ће више зват' ме пријатељем.
Моји стари с' Абоговићима
Од вајкада добро се пазили;
На бојишту један за другога
Готов беше главу изгубити;
Где с' тицало вере и поштења —
Пре би стену с места покренуо,

Него што би они узмакнули!
 А он ево славу прадедова
 И поштење ногама погази;
 Пријатељство, што нам к'о аманет
 Од дедова наших заостало,
 Сад презире, жртвује љубави
 Јучерашњој, сљедујући слепо
 Лакој страсти свог ђудљивог срца!

Твртковић.

Сасвим га је заплела у мрежу,
 Што му згради од ласкавих речи,
 Пољубаца кужних и погледа
 Милостничких из притворна ока.
 Ни ђаво се не би боље ум'о
 Претварати, нег' ова Јелена!
 Свакако је рада да одцепи
 Њега од нас, и да га омрази
 С пријатељма, добро му желећим,
 Али ће се у рачуну своме
 Преварити љуто, то јој рекох.

(На пољу се чује вика „Живео“)

Дриповић.

Шта је ово? — Абоговић ено
 Враћа нам се са победе славне!

Твртковић.

Од свуд га је народ обколео;
Са радосним ускликом поздравља
Вођу храброг као спаса свога! —
Ха, како је диван! ко бор витак
Кад уздигне поноситу главу
У зеленој гори, те надмаша
Узоритим стасом и највише,
Најстарије растове у гори —
Тако он се узвисио дичан
Међ' народом!

Један војвода дође.

Здраво да сте свијетла господо

Дриновић.

Здраво к ти; ал' што с' тако хитан?
Ил' долазиш с' крвавог бојишта,
Где наш храбри витез Абоговић
С нова славну победу задоби? —

Војвода,

Управ отуд, врсне војводе.

Божич.

Па де причај нама осталима,
Који среће лепе не имасмо,

Да сперемо хрђу са оружја
У душманској крви.

Војвода.

Требао бих
Деспотици прво однет' гласа,
Како вољно с нашим војсковођом
Крв пролисмо за свога владара,
Трошећ' живот ко новац ништави; —
Али жељи да уговем ващој,
Прилике ћу да се латим згодне,
Да с' нахвалим славног војсковође. —
Арбанас је јуначко кољено —
Ви га знате! шта да о том причам? —
И вођа им јунак је на гласу, —
Та крви је славног Кастријоте;
Но залуд им на гласу јунаштво,
Кад их србска сабља заокупи. —
Три дана се у гори бависмо
Сунца скоро никад не видесмо,
А камо ли трага од душмана;
Морадосмо мачевима пута
Крчит' себи, докле на чистину
Једног дана сви не излезесмо —
Али ни ту клетог Арбанаса.

Наша војска боја зажелила,
 Па се мршти, што нема на киме
 Мач свој општар ил' копље убојно
 Да затупи; већ почињу неки
 Глас пуштати, да их Абоговић
 Нерасудно у гору заведе,
 Како ће их душман све потрти, —
 Кад Арбанас, вичан пољу своме,
 Са свих страна силан нагрнуо;
 Чини ти се, да из земље ничу; —
 Као да је самој земљи црној
 Додијала псовка наша грдна,
 Те у једу своме превеликом, —
 Ко да јој се на један мах смучи, —
 Растворила трудно крило своје,
 Рађајући свакога тренутка
 По тисућу црних Арбанаса.
 Сила грдна на нас наваљује —
 Застанула крвца у свакога,
 Који уста за псовку отвори,
 Тај остаде с' отворени усти
 Од чуђења и од страха нема. —
 Већина је бегству спремна била. —
 Кад на коњу ет' Абоговића:
 „Сложно, браћо, србска је победа!“

Викну силан, и свако храбро трза
 Мача свога, на ког заборави
 У првome страху. — Напред јури
 Војсковођа храбри, Абоговић,
 Лево, десно секућ' Арбанасе;
 Та игра му мач у руци снажној
 Кано прутић у руци дечака,
 Кад у пољу на траву навали,
 Те је коси ко сушта душмана;
 Попрскује крвца арбанашка
 Око њега, ко кад бурна киша
 Из облака на земљу проспе се,
 Да не можеш ока отворити,
 Ако за њим узастопце сљедиш!
 Па шта да вам даље испричавам? —
 За два часа јуначког трвења
 Не остаде нико од душмана
 На бојноме пољу ван ако је
 Најпре богу душу изручио,
 Или руке ланцу приволео!
 Силно робље за нама вучемо
 Рад сведочбе, да ј' победа наша.
 Па сад збогом; хитим ка кнегињи! —

(оде.)

Дриновић.
 Чисто ми се крвца усијала
 При причању о славноме боју,
 Што задоби храбри Абоговић;
 Жао ми је, да с' тамо не десих —
 Ал' ево нам њега самог главом!

Абоговић дође праћен заробљенима.

Абоговић.
 Не тражите од мене милости,
 Ја је немам за вас. — Није л' срамно,
 Мача дизат на брата својега
 Из глупога теке помамила;
 Крв пролеват' из сроднијех груди
 Рад лудости свога поглавара? —
 Камо оне племените крвце
 У грудима вашим, што загрева
 Храбро срце Кастријоте? —
 Зар желите, да се одродимо? —
 То ће Турчин једва дочекати;
 Но чија ће кривда онда бити,
 Ако месец крст часни погази,
 И уздигне своју холу главу
 Над земљама, зарад којих данас
 У ништавој свађи гложимо се

Ми помамни? — Дижите се горе! —

Прадедови ваши војеваше

Заједнички са Душаном силним,

Своју славу у тој заједници

Налазише; — срамота је за вас,

Праунуке таких прадедова,

Сагибати колена преда мнош! —

Један војвода арбанашки.

Сгрешилисмо, то јасно видимо;

Ал' на народ грех овај не пада,

Прости њему, да са тешке кривде

Помамнога свога поглавара

Он не страда, невин и безазлен!

Лбоговић.

У кнегиње тражите милости; —

Моја мишца за њу тек се бори.

Твртковић. (полако другима.)

Сад сте чули!

Божић.

То је већ сувише! —

Дриновић.

А нас јоште ни погледо није. —

Твртковић.

Деспотица иде; добро паз'те!

Јелена с пратњом дође. Шишман.

Јелена

Заштитнику србскога престола,

Бранитељу храбром домовине,

Верном сину рода јуначкога

Поздрав носи захвална кнегиња!

Абоговић.

Дужност своју напрам отачбине

Ево сврших, свијетла госпођо!

Победу ти доносим с бојишта:

(показује на робље)

Ет' сведоче србскога јунаштва. —

Мишца србска још је и сад храбра,

Србска сабља још и сада сече,

Као што је под Душаном секла!

Јелена.

Верујем ти, храбра војеводо;

У грудима србским стара љубав

Јоште пламти напрам отачбине,

И јунаштво старо огледа се

Још и данас на бојноме пољу;

Ал' да нема таког војсковође,

Разборитог, мудрог и јуначког,
Који с боја увек дому своме
Са победом враћат' се навико, —
Шта б' хаснила храброст? —
Половина славе добивене
Војсковођи храброне припада! —
И захвалност србске владатељке
На полу се дели; бољи део
Нека прими храбри Абоговић!

Божић. (за себе).

Ох, ти змијо, — утваро проклета!

Абоговић.

А ти прими ево срце моје,
Које т' штује као Бога свога,
У замену за твоју захвалност!

Јелена. (занесе се.)

Штује, велиш само? — Зар не љуби? —
Ох, говори, да л' ме љуби? — Кажи! —

Абоговић.

Та љуби те, госпо, љуби; — веруј! —

Јелена.

Па колко ме љуби? — Колко, реци? —

Абоговић.

А зар тражиш мере? — Онда створи
 Нов свет себи, с бескрајношћу
 Од овога већом, па нек' буде
 Та бескрајност нова мерило ми
 Осећања мојих! — (Јелена се прене) Чуј, кнегињо.
 Та за тебе мач сам подизао,
 Та за тебе груди ове верне
 Излагао смртоносном гвожђу,
 Та за тебе крвцу сам пролево —
 И ти јоште не верујеш мени? —
 Па чиме ћеш да т' уверим, казуј? —
 Та да могу груди растворити,
 Да ми видиш плам у срцу мушком,
 Што га твоје очи запалише;
 И да видиш своју слику бајну
 Над олтаром, што ти га сагради
 Љубав моја у срцу пламтећем,
 Да т' ко Бога штује, те да једном
 Речи мојој поверујеш! —

Јелена.

Твојим речма ја сверовах увек, —
 Ал' вечито ништ' на свету није;
 А каже се, што љубимо данас,

Са временом вредност своју губи, —
Па се бојим! — али стрпимо се —
Време све ће верно истумачит',
Што нам данас јоште јасно није. —

Абогових.

Та леденост твоја убиће ме!
Та зашто ми мајка не научи
Језик тешки ласкавومه збору,
Зашт' ми памет туну не изоштри
Досеткама, тим да задобијем
Срце твоје! — На што ми јунаштво,
На што слава с крвавих бојева,
На што мишца снажна, окорела,
На што поглед оштар, смртоносан,
Од ког стрепе проклети душмани,
Кад засевне из ока мргодног? —
Кад оружјем тим победит' не ћу
Никад тебе! —

Јелена.

Зар победе још ти доста није? —
Али хајдмо у дворове, кнеже,
За твој дочек све је већ спремљено:
Сваки једва чека, да угледа

Војсковођу храброг, који крвцу
 За владара свога нештедице
 Пролеваше, док победу сјајну
 Не задоби над клетим душманом!
 Може ми се јоште замерити,
 Да те сама овде задржавам.
 Хајдмо у двор! —

Абоговић

Још једно кнегињо;
 Поглавари ево арбанашки,
 Који јучер са голим се ножем,
 Слушајући вођу бесомучног
 Свога, на нас слепо подигоше, —
 У ланцима, сад за милост моле. —
 Кад зрак твоје владарске милости
 На ме паде, — нек' га са мнош делом:
 Прости њима; ал' нек' се закуну,
 Да мач више не ће подизати
 Против браће једнокрвне своје!

Јелена (робљу.)

Устаните! — Њему захвалите,
 Да милости од мене добисте;
 Мач јуначан његов вас победи, —

Он вас баџи у окове тешке —
Пак он за вас и милост измоли!
(Абоговић и Јелена оду на једну страну, погла-
вари арбанашки на другу.)

Шишман.

(Гледи за њима; за себе)

Хајде само; не ће ни вас проћи,
Што одавна вама сам намено!

(војводама.)

Виделисте чудо невиђено?

Где јунаку таком разборитом

Једна жена мозак заврнула!

Абоговић баџ се опарио

На ватреном оку кнегињином; —

Том лепиру сагореше крила.

Божић.

Цепи ми се срце од љутине,

Видећ' друга у лудилу таком;

У Србина још тог не доживих! —

Је ли можно, да јунаку таком

Страст проклета сву памет одузме?

Шишман.

И Херкул је ишао на прело

Зарад жена, — каже стара прича; —

Кнегиња га љуби, веле људи; —
Али људи често се варају. —
Јелена је мудра . . . . та Гркиња!
Абоговић опасан је посто! —
Он њу љуби до лудила самог
Она њега — у колко је нужно; —
Да заметне траг намери својој . . .
Но манимо; — наше је ћутати;
Шта се тиче худе сиротиње
Што господа по дворови раде? —
Слушати је наше, крвцу дати,
Кад владари миропомазани
Захтевају, да зевање своје
После дугих пробдивених ноћи
Каквом новом играчком разгоне! —
Родили се нисмо као они?! —
Ха, ха! Судба то је, мој пријане!

Дриновић.

Ху, не збори, имена ти божја! ..
Свака реч ти као жеравица
На срце ми раздражено пада . . .
Могоа бих јоште полудити
Од беснила, које ме обузе!

Шишман.

Ал' тако је! — Ко је рођен само
 За оруђе туђе на свијету,
 Мора трпет' и слушаг' спокојно
 Што му уста миропомазана
 Са престола златног заповеде;
 Поглед један из охола ока
 Награде је доста за џебрака!
 Кано вашка, кад на ланцу чека
 На миг свога цандрљивог гесе,
 Да га пусти на дивјега вепра,
 Те се после жестоког гложења
 На велику радост господара
 Са крвави чељусти поврати
 Оскаћен, с подераном кожом,
 И геси се у жестоком болу
 Око ногу вије, док га овај
 За знак свога редка задовољства
 По рањавом телу не потапше,
 И не хајућ', што тим миловањем
 Грдне ране јоште позлеђује....
 Удворица само још пролази,
 Јер он знаде гладким улизањем
 Голицати сујету владарску,
 Ранећ' ову прождрљиву халу

Измишљеним вестма о напредку
И безмерном задовољству пука,
Ма да исти у окови стење.

Твртковић.

На жалост је тако! —
Родољубље, смерност и поштење
Од престола бездушно се гони,
Те им места заузму притворност,
Безобразна гордост и удворност
Презрителна, низка, и саграде
Од престола згодно легло себи
За себичност мрску и грабежну,
Где но треба величаство правде,
И истине вечне да станује.

Шинмак.

„Није добро свијетла госпођо,
— Вели Јакшић, — „ти одвећ попушташ,
И верујеш сувише народу! —
Треба узде боље да затегнеш;
У тебе је сила противника“ —
Ту неколко имена наброја,
Која боље засад да прећутим; —
„Удри намет јоште већи на њи;
Бесном треба јарам натакнути.“

Божић.

Тако Јакшић дакле? — мислио сам,
 Још намета није њему доста?
 Та све што нам дедови стекоше,
 Ето нам је подло разметнула
 Угађајућ гнусним својим страстма. —
 Ал' Јакшићу није до напредка,
 Но до владе, — а поред кнегиње
 Те ћудљиве он нам заповеда!

Твртковић.

И вредно је кад смо кукавице!
 Па мисмо ти косовски потомци?
 Шта је, браћо, камо нам одважност;
 Зар је цела на Косову мучном
 Изгинула?

Божић.

Ох, није, веруј ми;
 Та Јакшића кад се сетим само,
 Већ ми срце грчеви трзају. —
 Ал' кам' вође, кам' Абоговића?
 Његов мач је ту од преке нужде,
 Њега прво изчупат' морамо
 Из ноктију те клете Гркиње! —

Дриновић.

Али како? Де покажи пута. —
Пред очима већ ми пропаст стоји;
Ми гледимо скрштеним рукама,
Где чељусти већ на нас отвара.

Шишман.

Не, ја видим јоште избављења,
Где ко танка зрака просјајкује
Из шупљега ока грозне смрти.
Ал' се страшим отворено рећи,
Како близу спасење нам стоји.

Дриновић.

Кажи само што ти је на срцу;
Ми с' искрено теби потужисмо.

Божић.

Реци само, Шишмане, слободно;
Нас троица сви смо за једнога,
Што ти рекнеш, овде је мишљено.

Шишман.

Жао ми је баш Абоговића,
Јер га љубим као брата свога
Са врлина, јунаштва његовог.

А и ко му с' не би поклонио .
Мужу таком , храбром , узоритом ,
Мудре главе , срца племенита ?
Па с тога ме срце заболело ,
Када видох , где уђе у клопку ,
Што му наша кнегиња подметну .
За таког је мужа престо златни ,
Да с' на њему слави и поноси ,
А не труле груди удовице
Размажене . . .

Ја вас питам , свијетла господо :
Је ли вредно , — па је ли паметно ,
Своју снагу истрошит' о таке
Измождене развалине ? —
Чисто бих га силом отргао !

Твртковић.

Ја кнегињу више слушајат' не ћу ,
Ма се моро поклонит' корану !
Ево овде јавно исповедам :
Идем дома , народу ћу казат' ,
Какав гад му на престолу седи ;
Сав ћу народ дићи на оружје ,
Пак ил' ћу њу стерати с' престола ,
Ил' ме не ће бити на свијету !

Божић.

Пет тисућа храбрих Рудничана
За по часа на ногама биће,
Да с' одзову седоме Божићу,
И Дриновић толико ће кренут'.
Нас троица, овако здружени,
Могли би се на Стамбол кренути;
А уз то је народ већ распаљен.

Шишман.

Намера је добра; само једно
Испустите лако из очију,
Што све махом уништити може.

Дриновић.

То би било?

Шишман.

Абоговић не ће
Одустати хтети од кнегиње,
Него ће се у заблуди својој
У обрану још подићи њену.

Дриновић.

До сто врага, то је лако можно!
Онда су нам сви напори наши

Узалудни, сав умишљај згодни
Остао би без икаква плода. —
Па како је томе доскочити?
Напни силе бистрог свога умља,
Изглађеног дворском лукаштином,
Па нам казуј, како да ту стену,
Што на мору наших врелих жеља,
Хитећ' брод наш тако заустави,
Обиђемо; јер ми смо ти, брате,
Невештији у тим досеткама
Него деца пузећа у ходу. —

Шишман.

Њих се двоје завадит' морају!

Божић.

Најкраћи је пут то; али како?

Шишман.

Држим да се у рачуну своме
Преварити не ћу. — Мислим вако;
Јелена је слаба, — та жена је!
Сујетна је, охола, ћудљива.
Те слабости ваља раздражити,
Напујдати прот Абоговића;

Буде л' једном поверење њено,
 Које има у Абоговића,
 Уздрмано, — плануће и сама! —
 Ја ћу тајно у срце јој слабо
 Вргну т' угаљ сумње проти њему; —
 Отров сумње и најтврђи темељ
 Поверења слепог подгризује,
 Претвориће и љубави пламен
 У плах огањ мржње халовите, —
 Жестоко јој срце не ће моћи
 Ову сумњу за дуго тајати; —
 То ће бити лек Абоговићу! —
 Но докле је гвожђе јоште врело
 Извичите њега за Деспота, —
 Онда више натраг моћи не ће.

Дриновић.

Добра мисо; о изредна мисо;
 Тим бар путем сигурно идемо!

Шишман.

Код Јакшића завист већ је будна;
 Више сам му пута ухватио
 Намрштени поглед, где засевну
 У подмуклој ватри, пунцат мржње

Ко сур облак што је препун града,
Као муња на Абоговића; —
Моје око редко кад се вара. —
Згодна ће му то прилика бити,
Да опрости гњев свој силовити
Од окова несносних му веће; —
Међ кнегињом и Абоговићем
Зид ће бити Јакшић непроходни.

Твртковић.

Умишљај је добар; на тај начин
Победа нам изостати не ће.

Божић.

Врсни друже, буди нам на руци,
Да намеру своју извршимо;
А моје ти поштење залажем,
Награда ти изостати не ће.

Шишман.

Хоћу, хоћу, та мржња ме гони,
Коју носи срце узаврело
Противу крвнице. Морамо је
Уклонити са престола србског.
Ма сам пако њојзи помагао! —

Задрж'те се још у Смедереву,
 Док размислим све, што чинит' ваља;
 Ја ћу доћи, да у договору
 Разборитом споразумемо се. —
 А сад збогом! —

Божич. (рукује се с њиме.)

Збогом, друже; скорим нас походи.

Шинман.

Реч задана светиња је мени!

(војводе оду)

Хајд', будале, стрмоглав падајте
 У провалу, коју ја вам градим
 Лукавштином, лажом, претварањем. —
 Копилетом до скоро ме звасте,
 Ко скота ме досад презирасте —
 А данас ме другом називате.
 Врсним другом својим! — Хајд', нека вас;
 Копилан ће вама главе доћи. . . .
 Оче, оче, видићеш освету
 За неправду, што ме без имена
 Остави на свету; — зато ћу се
 Напатити твојијех синова! —
 За часове, дане оне горке,

И године чемерне и јадне,
Што ми мајка, твоја љубазница,
Попљувана, гоњена од света,
У мукама презрена проживи,
Платиће ми твоја Деспотица. —
Мајко, мајко, видиш ли ме од'зго?
Гле освету што за тебе справља
Живи спомен твог млађаног греха,
Плод љубави твоје нерасудне, —
Копиланче твоје! . . .
Сад кнегињи, па вешто лагати,
Претварат' се, плакат', смешити се,
Како каде нужда узахтева;
Док у мрежу све их не уловим,
И после их у пропаст не сурвам!
(оде.)

ДРУГИ ПОЈАВ.

(Соба у двору Јеленином.)

Јелена и Јакшић (дођу.)

Јелена.

Народ, велиш, виче против мене? —
А има ли узрока викати

Та стоћудна, лаковерна авет?
 Шта им скривих да на мене сада
 Оштри језик клевете пружају? —
 У свој земљи влада мир и закон:
 Трговина цвета под окриљем
 Правичности моје; ратар мирно
 Обрађује плодовита поља; —
 Па какав је то намет на њима,
 Да с' подижу на свога владара?
 Нек обратe поглед затупљени
 На суседне земље негдашњег
 Србског царства, па нек угледају
 Како тамо под гвозденим бичем
 Господара турског народ стење! —
 Не, Јакшићу, то су тек авети
 Измишљене од наших душмана,
 Да застраше мене и отуђе
 Од народа; да по мутној води
 Сигурније после сами лове.

Јакшић.

Ти ме знадеш, госпођо кнегињо!
 Речи моје вавек су на твоје
 И на добро оташтва смерале;
 Ова уста још лаж не казаше, —

Пре би језик за навек умуко. —
 Што ти рекох, јесте основано;
 С више страна гласи ми дођоше,
 Да се неко подмукло гунђање
 По народу чује, — кано море
 Кад таласе помамне подиже,
 Ма да бура још на прагу није. —
 Разноси се од ува до ува
 Да у двору твоме деспотскоме
 Раскошност је грдна овладала,
 Какве јоште до данас не беше, —
 Ни за време младога Уроша.
 Зна се и то, да млади кнезови
 У неслоги међу собом живе,
 Да на тебе сваки час се дижу,
 Да су горди, никога нештују;
 Таки гласи радо се слушају,
 Сваки своје још томе додаје, —
 А народ је, — знаш га, — лаковеран.
 Но из тог се зло изродит' може,
 Зло велико! —
 Побрини се, свијетла госпођо,
 Нек с' измире млади господари;
 Срамота је, ево и сам велим,
 Да се браћа тако завађају.

— **Јелена.**
 Знам те добро стара војеводо,
 Да т' из срца таке речи иду. —
 Али ко ће умирити крвцу
 Узаврелу у мојих синова?
 Преби с' дало море, узрујано
 У највећем бесу, зауздати,
 Нег' њихове страсти, узпламтеле.
 Буктајући пламен у грудима
 Њиним младим нека тајна рука
 Подстакњује, коју јоште не знам;
 На мене их неко наговара,
 Залева их отровом омразе
 Против своје рођене матере;
 Већ ме не слушају, — матер своју! —
 Ох, Јакшићу, то ми срце кида;
 То је рана грдна, а лека јој
 Не знам ни од куда.

— **Јакшић.**
 Рекао бих, на ког сумњам, господе,
 Ал' се бојим, слава тог имена
 Толика је под окриљем твога
 Безазленог срца већ нарасла,
 Да ми речи, ма како искрене,

На твојој ће вери преломит' се
 Кано стреле на оклопу тврдом,
 Јелена.

Зар је завист клета већ и тебе
 Окужила и стару ти памет
 Учинила ниским слугом својим?
 Не, Јакшићу, грешиш прот' јунаку,
 Који свагда досад готов беше
 За владара и оташтво своје
 Смртосном гвожђу изложит' се.
 Ја ти јамчим за верност његову. —
 Пре би месец светлост изгубио,
 Пре би звезде пут свој промениле
 И у своду безкрајнога света
 Залутале, те течајем својим
 Неприродним сав свет уздрмале,
 Нег' што би ме издо Абоговић!

Јакшић.

Никада ме завист не заведе,
 Да учиним, што би памет строга
 Осудила после. —
 Ал' сигурност твоја и државе
 Налаже ми, да те опоменем;

Ја учиних своје; — опрости ми,
Што немилком опоменом овом
Повредих ти њежност осећања; —
Пријатељство на то ме наведе!

(оде)

Јелена (сама.)

Светитељу сјајни срца мога,
Сунце јарко на ведроме небу
Осећања мојих, — слико мила
Из цветнавог раја снова мојих, —
Љубавниче драги и једини —
Како на те од свуд наваљује,
Злоба, пакост и ненавист клета,
Да т' окаља блатом вероломства,
Да т' изгони из груди ти верних! —
Пак опета — ово сумњичење
И од самог мудрога Јакшића?! —
Пак ако ме изда, изневери? —
Иди црна мисли — натраг иди
У пакао, од куда те посла
Мрски побра црна злоковарства,
Да раскинеш свезу љубавничку,
Тек да Богу свемоћном пркоси. —
Не каже л' му сваки поглед ока
Оног мушког, ведрога, љубав жарку?

Та звук сваки са бајних усана,
Кад задркће у раскоши сладкој,
Песма му је о љубави чистој,
И безкрајној! — Не није могуће...
Та онда би божаштво грешило,
Што га тако раскошно окити
Мушком снагом, јуначком лепотом,
Тек да мори притворношћу својом
Осетљиво срце женско!...

Шишман дође лагано.

Опрости ми, свијетла госпођо —

Јелена.

Ти с', Шишмане? — Лице ти је мрачно;
Имаш какву злу новину за ме? —
Кажи само, — злу сам веће вична;
Добра видим тек у наду своје.

Шишман.

Зла је, госпо, на свету сувише,
Да бих мога донет' добра гласа. —
Ал' на челу суморност ти видим...
Да манемо за данас, госпођо.

Јелена.

Казуј само; ја ћу те слушати.

Шишман.

Смем ли рећи, а да не навучем

Гњев високе владатељке на се?

Зли гласници никоме не годе...

Ал' ћу казат'; то верност налаже,

Што негујем у грудима овим

Спрам тебе, госпођо. —

Уђох у траг црнине неверству,

Које смера, да т' с престола скине.

Јелена.

Ха, неверство... већ опет неверство?..

Зар ко скиптар, круну златну носи,

Никад не мож' чути друга гласа,

Но све само о подлом неверству?

Зар је престо венчан са чемером,

Кад га тако узастопце прати? —

Издажи га, злослутни гласниче,

Издажи му име, проклетнику!...

Но, шта ћу тиш? — Или ти је ријеч

На језику од стра' замрзнула?

Кукавицо! — знаш ли неверника?

Шишман.
Знам га, госпо.

Јелена.

Па када га знадеш,
Ето згоде, да верност докажеш;
Уби њега!

Шишман.

Зар Абоговића?

Јелена.

Абоговића? . . . . .

Шишман.

Њега, госпо; хоћу л' на посао?

Јелена.

Шта ти велиш? — Зар он издаица?

Шишман.

Не, кнегињо, није Абоговић.

Он крив није што га народ хоће

Да извиче за Деспота србског;

За тим није никада ходио!

Шта ће њему толико господство ?
 Ал' народ му за срце прирасто ;
 Што он хоће , то ће Абоговић
 Испунити , само да тек жељи
 Народној угове.

Јелена.

Доста , доста , црни гласоношо ;
 Памет ми се чисто заврнула . . . .
 Ал' вероват' не могу никако ;
 Она уста зар да лагат' могу ,
 Онај поглед зар да је притворство ? —
 Клеветниче , то није могуће ! —

Шашман.

Та природа лепшег створити га
 Није могла ! Бистар ум му даде ,
 Стас поносит , лице племенито ,
 Око љубко , а поглед умиљат ;
 Кад с' насмеши , мислиш зора пуца ; —
 Кад засевне мушком одважношћу
 И Султан би пред њим поникао . . . .
 Раскошно му небо окитило
 Милинама цео створ спољашњи ;
 Ко да га је на то одредило

Да лепотом својом свет очара! . . .
 Али срце, душа? . . . Сам је пако! —
 Срце знаде само једну жељу:
 Престо србски . . . све друго презире;
 Ни сласт твоје љубави безмерне
 Није кадра ту му угушити, —
 Душа му је зрцало ђавола,
 Кад подмукли пламен нехотице
 Из понора црног на свет јурне
 И прелети преко глатког лица. . .

Јелена.

Стој, Шишмане, не дирај у Бога!
 Где ће лагат' оно ведро око,
 Што погледом блаженство просипље?
 Где ће издат' оно срце врело,
 Које скрива море од љубави
 У понору своме, да таласи,
 Осећајем бурним узрујани,
 Чак образ му бели заплускују?
 Где ће анђо издат' Бога свога,
 Ком по ваздан само песму поји?
 Где ће зрака извор бића свога, —
 Сунце јарко, — изневерит' подло,
 Кад без сунца помрчином бива

И у ноћи безкрајној умире? —
 Ја сам љубав, ја сам му блаженство,
 Ја сам Бог му, ја сунашце јарко!
 А он мени? Он је мени више
 Него љубав и него блаженство;
 Живот ми је, биће, рај и — пако!

Шишман.

Ох, одби га, — одби га, госпођо;
 Ја то велим, — верни Шишман вели!
 Или сумњаш о мојој верности?
 Та срце се тврдо заплакало,
 Видећи те, где сама улећеш
 У окове, што ти притворица
 Смешећи се, о љубави зборећ',
 Безазленој на руке навлачи.
 Одби гују, одби тог ђавола,
 Да т' за собом не сурва у пако!
 Скоро ћеш се о мојима речма
 Уверити.

Јелена.

Захтеваш од мене
 Да с' одречем Бога и живота!
 Два пута бих онда угинула:

На овом бих живота с' лишила,
 А на оном свету рај небески
 Изгубила, што сам Бога свога
 Одрекла се, заборавила га.

Шинман.

„Видесте ли кнегињу господо?“
 — Рече данас својим пристама,
 Смешећи се подло и лукаво;
 „До који дан чудо ће је снаћи,
 Док јој дође момак са сватови
 Накићени мачем и топузом.“
 Божић на то гро'том се насмеја,
 Иза стуба прикривен сам чуо.

Јелена.

„Бут', клетниче! . . . Тако збори дакле? . . .“

Шинман.

За престолом Абоговић грамзи,
 То је цељ му, ти му никад ниси.
 Ја и Јакшић с више пријатеља
 Приметисмо одавна његово
 Улизање код простога света,
 Где ласкавим збором, поверљивим

Понашањем придобити тежи
 Лаковерни народ; ко му с' јави
 Са смешењем тога одпоздравља;
 Видох њега са масним месаром,
 Где га питка: „како је, пријане?
 Шта ти жена, деца, снахе раде?“
 А кад прође улицом, тад трчи
 Васцели свет на прозоре своје;
 Жене деци прстом га казују
 Говорећи: „То је Абоговић.“
 А он им се умиљато клања. —
 Тако чини само притворица,
 Који од свуд користи се нада!

Јелена.

Ох, ђаволе сама сушта мржња
 С језика ти глатког сваљива се.

Шишмац.

Нек је мржња; ал' ако ми речи —
 Бога молим, да тако не буде —
 По времену истином постану,
 Ко ће кривду на себе примити,
 Што изгуби Стеван Лазаревић,
 У ком лежи цела нада србска,

Престо бабе незаборављеног
И прадеде свога кнез Лазара?

Јелена.

Ха, мати сам!... Љубав ме занела,
Помрчала памет заборавом...
Страст проклета преотела груди,
Успавала бољу половину
Срца мога, те матерња љубав
Поче бледит', венут', нестајати
Изпред блеска страсти ове нове,
Што ми пљени и забуни душу!...
Рај овамо, окићен сластима
Свих блаженства, којима божаштво
Људско срце засади, да ничу,
Када на њи врела зрака страсти
Љубавничке падне, — двери своје
Отвара ми широм; — а отуда
Бледа дужност укоченим оком,
Као авет са онога света,
Строго гледа матер заблуђену...!
Ох, тај поглед савести пакосне
Издржати дуже већ не могу...
Нека буде; ја га се одричам...
Одричем се Бога и живота...

Ма препукло срце у грудима
И душа ми иструла од бола,
Матерња ће љубав победити,
Истиснути из срца проклетство....

Ја се враћам ево деци својој;
Нек ми буду накнада губитку...
Од себе ћу њега одагнати,
Бегаћу од њега, ко што човек
Избегава кугу....

Ал' из срца њега избрисати,
Где пламтећим словма урезано
Име му је — не могу, не могу!
(оде.)

Шпшман, сам.

Већ су конци сви у мојој руци;
Сад градити мрежу, па ловити. —
Не може га, вели, заборавит'; —
И не треба да га заборавиш,
Ал' будало, мрзити га мораш;
И он тебе мора омрзнути.
Још ће те се мачевима бости,
Крв пролеват', гњавити и клати!...
Стевана ћу и лудог Гргура
Завадит' с матером;
Душу ћу им отровом опоит',

Матер своју на смрт да омразе ...
 Тако све ћу радит' из потаје,
 Вешто свуда траг свој замећући. —
 Храброст ... храброст! ... Ту остављам њима, X
 Нек се њоме будале поносе ...
 Ја цељ своју овако ћу стићи;
 Лукавштина не треба храбрости!

(Стеван дође.)

Срећан дан ти, светли господару.

Стеван.

А, ти ли си, мој драги Шишмане?
 Камо тебе данас у мом двору?
 Проведосмо данас баш весело;
 Досетка је досетку стизала,
 Шала шалу из седла дизала,
 А пријатни огањ Неготинца
 Разгреја нам срце, те подоштри
 Јоште већма лака несташлука,
 Да смо после уморни, ко борци,
 Кад с' враћају са мејдана љута,
 С весеља се разићи морали. —
 Па кам' тебе, да с' на пољу шале
 Са јунаци весели огледаш?

Шишман.
Светлост ће ми твоја опростити;
Ал' ме важан поса задржао.
Добро, кнеже што не бих код тебе,
Што не налих главуру са вином;
Јер ђаво би маха преотео,
Да с' не десих данас код кнегиње.

Стеван.
Какав ђаво? Што си тако мрачан?

Шишман.
Ти с господом рујно вино пијеш,
А ја с' овде залевам сузама;
Ти с' веселиш и шалу проводиш,
А ја овде јадам се и плачем.

Стеван.
Какви јади на те навалише,
Да т' се суза у оку заблиста,
Коју никад у тебе не видох?

Шишман.
Абоговић опет овде с' бави.

Стеван.

Абоговић? — А шта овде тражи? —
А ја мишљах, он се сад одмара
На лаврови, које наша војска
Задоби му у крвавој муци,
Те с' он сада ко паун размеће. —
Ал', Шишмане, говори истину:
Да л' је дочек онај заслужио,
Који му је справила кнегиња,
Када се је с боја повратио? —
С таквом војском, какву он имаше,
То би исто и ја учинио.

Шишман.

И најгора кукавица то би
Учинила са таковом војском! —
За победу ту он и нехаје . . .
До друге је стало њему.

Стеван.

Знаш какав сам: не дуговлачи ми!

Шишман.

„Чуј, кнегињо,“ вели Абоговић,
Моја љубав тако је безмерна

Ко свод овог непостижног света,
Бездана је кано сиње море;
Шта је сунце спрам овог пламена?
Усрећи ме са љубављу својом!

Стеван.

А кнегиња? — Зар га још не одби?

Шипман.

Да одбије? — О, мој господару;
Страст проклета већ је превладала,
Срце јој је огњем узбуктало,
Обнесвесла памет; око бистро
Засенила густа маглуштина,
Те нит види нити слуша кога,
До ласкаве речи притворице,
Кој се вије око ње ко гуја
И пред њоме на колени пузи,
Док у своју мрежу не улови
Безазлену кнегињу, а после
Руком ће се за круну машити,
Коју теби отац твој остави.

Стеван.

Зар је веће дотле с њоме дошло,
Да је образ под ноге турила?

Зар јој живци срца смежурана
 Јоште нису блудом изнемогли,
 Већ још одјек дају, кад их речца,
 Из ласкавих уста изпуштена
 Или поглед похотљивог ока
 Проголица?

Шишман.

Кнеже, мати ти је!

Стеван.

Шта, мати је? Она моја мати? —
 Јест вере ми, она ми је мати!
 Па сада ме тек чудо спопада,
 Да та жена, од које се гнушам,
 Не роди ме луда и наказна,
 С лицем жабе, ил' једка гуштера!
 Од куда је из проклетог крила
 Измилити 'ваки човек мого?
 Од куда је под тим срцем црним
 Носит' могла облик створитеља?
 Шта, мати је? — Није више мати,
 Но душманка најгора, најљућа,
 Што презала не би ни свог сина
 Једним махом одвојит' од света,
 Да страстима својим тек угове!

Ал' тако ми Бога и поштења!
Ни ја не ћу више лудо презат',
Нити ће ми рука уздрктати,
Кад је дигнем, да то чудовиште
Са престола ербскога уклоним!

Шишман.

Ја ти опет велим; мати ти је!

Стеван.

Не спомињи више име свето,
Које она никад не заслужи,
Јер, сунца ми, још ћу себе самог
Презирати почет'

Шишман.

Ја луд бијах, што ти тај глас казах;
Боље да си од другог чуо;
Јер овако још могу се кола,
Сва на мене јадна изкр'ати,
Шта ће бити, ако т' мати дозна,
Да сам ја тај мрски гласоноша,
Што јој тајну сину изтелали?
Ти с' млад јоште, узаврела т' крвца,
Не ћеш знати своју страст зауздат',

Па још могу невоље допасти,
Из које ме нико не извуче.
Пази, кнеже, да наглошћу својом,
Не наудиш и себи и мени.

Стеван.

Знам шта мислиш; не бој ми се ништа!
Ја ћу ћутат', ал' у тебе с' уздам,
Да ћеш верно мени помагати.

Шишман.

Како не би? Познајеш ми верност
И оданост, коју т' засведочих
Утолико озбиљних прилика;
А ево ти с' живим Богом кунем,
Да те никад оставити не ћу,
Докле престо, што т' отац остави,
Не заузмеш и Деспотом србским
Назовеш се! — А ја ћу се онда
Са спокојним и радосним срцем
У ништавост своју повратити,
Кад угледам правду на престолу.

Стеван.

Не, Шишмане, до мене ћеш први
Ти седети, док год те узтраје.

Шишман.

Хвала, хвала, светли господару.
Нерад јарам на се узимати,
Који тражи замашнија плећа;
Водем мирно и дома седети,
Него с' плећат' у оне послове,
Што мудрију главу изискују. —
Али сада иди; господару;
Могоао би ко на нас наићи,
Ил' за овај договор дознати
Који данас међ' собом имасмо,
Те намери нашој на пут стати
Јоште у зачетку! —
У двору се дај редко видети, —
Ил' најбоље — не долази амо;
А ја ћу ти верно доказиват',
Како ствари у двору нам стоје,

Стеван.

Збогом, друже; ја ћу пазит' на се!
(оде)

Шишман. (сам)

Пази само ал' опазит' не ћеш
Узду, којом сам те зауздао! —

Обоицу вешто сам одбио
 Од кнегиње, тако с' не ће моћи
 Споразумет', да ја не бих први
 То дознао; јер мост чврсти ја сам,
 Преко ког се мора прелазити.

А ја ћу их знати подстицати,
 Да с' још већма међ' собом омразе,
 Док рат крвав међ' њима не букне,
 Онда нек се кољу и затиру,
 Докле снаге у њима узтраје;
 А кад већ им мишца изнемогне —
 Ова десна редом ће их смаћи! —

(оде)

Јелена и Абоговић дођу.

Абоговић.

Па зашто би даље одлагали,
 Што се данас може извршити?
 Тек да срце верно већма мучиш,
 Подстичући жеље му уморне
 Голицањем са ласкавим збором!

Јелена.

Ви људи сте чудесна створења!
 Кад вам срце, грлећ' се са страстма

Необузданима, жељу зачне,
 Не чекате да сазре у вама
 И дубоко корен да ухвати;
 Но још док је у танкој чаури,
 Недозрела, бледа, и тек машта
 Пламене љубави, која би се
 По довољном брижном неговању
 Из чауре после изродила,
 Напушћате, да с' одма прогризе
 И измили на зрак непознати,
 Те угине у првом дисању
 Необичног, пламеног зрака! —
 Млада љубав јесте ко изданак;
 Кад га најпре киша не залије,
 Но сувише задобије сунца
 Док још није ни листат' почео —
 Угинуће на прекеи сунца.

Абогових.

Ох, кнегињо; ја сам тај изданак,
 Моју љубав ко што сад називаш,
 Већ толико пута залевао
 И поијо сузам' из очију, —
 Изданак се веће разгранао,
 Те је воћком цветнавом постао;

Пази добро, да ладноћа твоја
Не оштети цвеће, жељно сунца,
Па да цвеће, како не увене.

Јелена.

Увенуће од жестока сунца;
Боље нек се још за облак крије
И да с' донде никад не покаже,
Докле цвеће плодом не уроди;
А леденост, за коју ме кориш,
Тек је блага ко зора у мају,
Кад још сунце на небу не сија;
Ништа не ће теби наудити,
Јер на штету никако не смера.

Абоговић.

Ох, кнегињо, онде дајеш наду,
Где је жељно срце пољубаца;
Онде зрака јадне наде сија,
Где се жудно сунце очекује!
Та нада је, што и зрно песка,
Кад га бациш у дебело море,
Да попије море плаховито. —
Ох, реци ми, — дај ми одговора,
Не бих рад се враћат' с празним срцем

Јелена.

Кад ти љубав од срца долази,
Зар не можеш неколико дана
Жртвовати љубави пламеној?
А ти иди, када молба моја
Нема пута до твог срца тврда!

Абоговић.

Је ли молба? Ох, реци ми само!

Јелена

Бар реч само, ако и не молба,
Или жеља, или — шта ти хоћеш, —
Тумачи је како теби драго.
Виш', да сам се веће научила
Притварању; да се у мом двору
Дуже бавиш, бих и боље знала.

Абоговић.

Таким речма нисам се надао!

Јелена.

Да л' ја с' надах твојему јогунству?

Абоговић.

Зар раскинут' желиш свезу ону,
Што ми срце за тебе везује?

Јелена.

Кад је слаба, нека се раскине.

Абоговнѣ.

Није слаба, тако ми живота!

Али зашто мучиш ме прекором,

Кад га никад јоште не заслужиш?

Јелена.

Није прекор само опомена,

Коју драга љубавнику даје,

Кад му срце на неверу смера.

Ох, кам' среће, да т' корети могу!

Кам' те снаге у меканој души,

Да т' укори за намере худе,

Које носиш против љубазнице?

Камо срца, да т' могу наказат'

За неверство, што чиниш кнегињи?

Ал' кнегиња мора да занеми,

Љубазница када заповеда! —

Ха, склањај се испред ока мога,

Да ми срце верно не отрујеш

Погледима својим притворничким —!

Ил' остани, остани довека,

Да се сита нагледам те дивна —

Да с нагледам тога стаса мушка,
Тога ока, поноса јуначка! —
Или иди, одлази од мене;
Кнегиња ти твоја заповеда,
Јер неверство у грудима скриваш!

Абоговић.

Шта је ово? — какве су то речи?

Јелена.

Ништа, ништа; кушала сам само,
Да л' су моја уста притварању
Тако вична, као твоја што су.

Абоговић.

Чуј, кнегињо —

Јелена.

Ја кнегиња твоја?
Ко то вели? — Љубазница твоја,
Што преваром ти с' је задобио,
Отуђио од порода њена,
И коју ћеш, док до цељи доћеш,
Ко одећу какву изношену
Одгурнути с презрењем од себе.

Абоговић.

Ти с' једина цель живота мога!

Јелена.

Док на престо деспотски не седнеш.

Абоговић. (прене се)

Престо? — Никад њега не зажелих,

Нит' помислих на њега, госпођо.

Како б' смео престо зажелити,

На ком седи сјајна ми кнегиња?

Око моје никад до престола

Допирало није; кад на њему

Ти сеђаше, кнегиња ми беше; —

Па када се тек са њега сиђеш,

Љубазницом срце те је звало. —

Ал' сад видим дубоку провалу,

Што ме јадна, мала и незнатна,

Од високе, сјајне владатељке,

И поносне Деспотице србске

Раставља и дели! — Ха, ха — —!

Како сам се и смео усудит',

Ја, црв мали, мравак из прашине,

Да подижем очи просијачке

До гордога чела владатељке?

Како се је смео слепац худи
 Усудити, да у сунце гледа? —
 Хвала т', госпо, у добри час ти ме
 На ништавост моју опомену! —
 Ха, вере ми, ја с' кајати не ћу:
 Ал' ти ћеш се покајат', кнегињо!
 Љубазника више видет' не ћеш, —
 Али мене — мене ћеш видети! —

(оде.)

Јелена.

Оде — — оде! — Збогом срце моје!
 Од сада те јад оставит' не ће. —
 Децо, децо — за вас то учини
 Мати ваша! — Одрече се срца,
 Бога, и живота свога! — —

ДРУГА РАДЊА.

ПРВИ ПОЈАВ.

(Двориште у Абоговићевом двору у Вишеславу.)

Божић, Дриновић, Твртковић, Јакшић.

(Више војвода и властела. Жагор.)

Божић.

Ево свима у лице вам кажем,
Да је сваки хула и невера,
Који од сад холу удовицу
За кнегињу призна и поштује!
Зар оваким храбрим витезо'вма,
Потомцима косовских јунака,
Да гиздава жена заповеда? —
Ха, свеца ми, док је ове руке,
И докле ми мач о бедру виси! —
Најбољу ћу крвцу изочити,

Уд по уд ћу прије дат' посећи,
 Него што ћу и даље трпети,
 Да Гркиња та проклета, гнусна,
 Похотљиво Палеологово
 Тело што је роди похотљиву,
 Са престола србског господари.

Дриновић.

У пакао са вештицом старом!
 Тако м' вере, дође ли ми руке,
 Овај мач ћу још у њеној крви
 Окупати, ил' ме не ће бити.

Божич.

Од онога несрећнога дана —
 Кад кржаве сузе прадедова —
 Оросише проклето Косово;
 Где још и сад на извору ладном
 Место воде црна крвца тече,
 Напајајућ' околину целу
 Мученичком крвљу србском,
 Да по пољу место цвећа бајна
 Сада трње бодљикасто расте
 И кукута, коров и коприва,
 У којима с' место препелице

Или шеве, зорне певачице,
 Сад гуштери, гује једовите,
 Жежи, жабе и скорпије легу —
 Од несрећног тога дана, браћо,
 Не могосмо јоште дочекати,
 Да се срећа Србији осмене!
 Пак зашто је? — Сад ћу да вам кажем!
 Није наша рука малаксала;
 Још јуначка крвца прадедова
 У жилама праунука тече;
 Ми смо вредни наших прадедова. —
 Ал Деспоти, који од тог доба
 Србску круну на глави носише,
 Доводише себи жене, снаје,
 Из гњилога двора цариградског,
 Те синови и унуци њини
 Похотљиви и гњили посташе,
 Кукавичку насљедише крвцу
 Мајка својих, блудом измождених,
 Од којих се и Грци стидеше. —
 Доле дакле са таким изродом!
 Нек нам јунак чисте крви србске
 Деспот буде, а не кукавица
 Угађајућ' само својим страстма
 И с женама грлећ' се у ладу!

Твртковић.

Абоговић нека Деспот буде —
Живео нам Деспот Михаило!

Јакшић.

Пре нег' што ћу верност своју стару,
Што дугујем лози Немањиној,
И у једној речци повредити —
Пролеваћу крвцу до капљице!
Ха, зликовци; глупи бунтовници!
Тако с' гази вера и поштење? —
Ал' тако ми мога светог Ђурђа!
Овим мачем верност погажену
Свакоме ћу у срце урезат',
Да је више погазити не ће!

Божић (тргне мач)

Ха, Јакшићу, светога ми Луке,
Којег славим сваког божјег лета!
Овом ђордом, што се турском крвљу
Напојила на мучном Косову,
Кад ми деда још њоме витлаше,
Ту поругу са себе ћу спрати;
На груди ћу твоји отворити
Десет врата од десет педаља,

Да избљујеш своју црну душу. —
Амо, браћо, кој' нуз мене држи!

(Дриновић, Твртковић и неколико властела приђу
Божићу; остали Јакшићу)

Вика:

Доле, доле, гњиле кукавице!

Јакшић.

Оћеш крви? Дакле нека тече
Докле ова десна не малакше!

Дриновић с више њих.

Доле, доле с худим неверама!

(Јакшић са својима уступа; Божић и остали изгоне га
с виком).

Абоговић (дође нагло)

Шта је ово? — каква је то врева? —

Зар је дотле непослушност мрска

Већ нарасла, да у моме двору,

И пред мојим очима,

Холу главу своју разбацује? —

Стојте, — стојте, холе јогунице! —

У корице са оштрим мачима,

Ја то велим, ја, кнез Вишеславски!

(Обе се странке са спуштеним мачима натраг враћају)

Зар вам мачи тако захрђаше,
 У лењости проводећи време,
 Да их веће опрат' наумисте
 У крвавим грудма браће своје?
 Зар сте с' крви тако зажелили,
 Да вам очи веће заслепише,
 Те хоћете жеђу своју љуту
 Мрком крвљу браће једнородне
 Да згасите? — Опаки породе!
 Зар ни толко не живи поштења
 У срцу вам, да бар моје дворе
 Не каљате крвљу братовљевом? —
 У корице са жедним мачима! —
 Ти, Божићу, повод свађе кажи.

Божић.

Кукавицом назвао сам сваког,
 Кој' се од сад усклања Јелени
 Као Деспотици србској;
 Или коме од проклетог рода,
 Што у белом граду Смедереву
 Дан проводе у дремежу глумом,
 А ноћ тавну гоне пировањем,
 Не марећи за беду народа,
 Нит' бранећи отачбину нашу

Од навале клетих Азијата!
Ја се заклек на своје поштење,
Бритким мачем и овом десницом,
Да од сада никог слушају не ћу,
Осим тебе, нашег господара!

Више њих.

Ти господар, ти нам Деспот буди!

Јакшић.

Не ће бити, докле Јакшић живи!
Рекох веће, ево опет кажем:
Пре нег' што дам и једну искрицу
Одкрњити од права кнегиње,
Које има на господство србско,
Ил' ма којег њеног насљедника,
Пре ће крвца сва ми изцурити
И ова се десна искр'ати
У жестоком боју за кнегињу!

Дриновић.

Ха, почекај, охоли Јакшићу!
Кад те нађем у боју крвавом
Овим ћу ти мачем са твог срца
Састругати то твоје јогунство.

Јакшић.

Издаицо, кукавицо худа!
Безобзирце побећеш с' бојишта,
Док засијне мач ти пред очима,
Што Јакшићу од дедова оста.

Твртковић.

Бути скоте! — Живога ми Бога!
Или ћу ти овде доказати,
Да т' јунаштво у петама лежи.

Божић.

Браћо моја, крај нек буде свађи;
Ко год жели своме роду добра,
Нек' повиче са мном једним гласом:
Живео нам кнез наш Абоговоћ.

Више њих.

Живео! Живео!

Јакшић.

Ха, ниткови, у пакао с вама,
С кнезом вашим и вашом господом!
За три дана сви ћете с' поклонит'
Својој правој кнегињи Јелени,

Ил' ће Јакшић још под старост своју
Издаицом постат' на оташтву,
И обавит' око седе главе
Чалму турску, поругу ришћанства!

Абоговић.

Шта то рече? — коме ти то збориш? —
Ал' почекај слуго Јеленина,
Преломићу ја твоје јогунство;
Бичем ћу те, псето, нагонити,
Да се мораш мени поклонити,
И кнегиња она хола твоја,
Што ме јучер с презрењем одбаци! —
Ко презире кнеза Вишеславска
Хоће платит' са својим животом.

Јакшић.

Подла раго, простачкога рода!
Та да имаш само капљу једну
Племените крви оца свога
У жилама тима јогунастим,
Не би данас бунтовником био
Против своје законе кнегиње.
Твоја мати, кад те је зачала,
Мора да је глупога простака

У постељи својој загрлила ;
Јер глупост ти твоја доказује,
Да с' простаку од срца одпао.

Божић.

Доста, — доста, клета удворицо!
Јер, тако ми тог сјајнога сунца,
Што нам данас над главама сија,
На потиљак језик ћу ти гадни
Изчупати из глупе главуре.

Јакшић.

Бути, бабо, знам те врло добро;
На језику све ти је јунаштво.
Ал', причекај; до два до три дана
Право ћу вам Деспотице наше
На леђима вашим истумачит'!

(оде са својима)

Абоговић.

Ха, ово ћеш платит' ми, Јакшићу! —
Ево вам се кунем србском вером:
За презрење охولة кнегиње
И поругу њених удворица
Љуто ћу се осветити! —

Изтребићу онај гњили пород,
 Право ћу им ногама погазит';
 Док не видим све их у прашини
 Где с' предамном као црви вију —
 Неће с' стишат крвца раздражена. —
 Мач огњевит раздора крвава
 Нека с нова суне из корица,
 Нека тлачи мало и велико,
 Нек' растури дворе и кућишта,
 Нек' разори њиве и усева —
 Труд знојавни раденог ратара; —
 Нек' пропиште деца у утроби
 Мајке своје; нека свет уздркће,
 А Србија пустињом постане, —
 Кад неслога, та стоглава авет,
 С нова своје чељусти отвара,
 Да прогута земљу свуколику!
 Хајд' Божићу, иди купи војску;
 Дриновићу, и ти Твртковићу,
 Сваки своје витезове дајте,
 На да једним махом смртоносним
 Сакрушимо оне одпаднике.
 Као олуј када са Балкана,
 Витлајући пред собом камење
 И на својим безбројним мишцама

Стогодишње растове носећи,
 Немилице груне на долине,
 Све тлачећи, што пред собом нађе:
 Тако ћемо ми на њи напасти
 И истиснут' из земаља србских;
 Нека траже станка у туђинству! —
 Хајде, браћо, па журно полаз'те,
 У Голубцу све ћу вас дочекат'! —
 (сви оду)

Чекај мало, охола кнегињо!
 Љубав моју са презрењем гордим
 Од себе си отиснула? —
 Потражићеш ово срце врело;
 Ал' ћеш наћи на место љубави —
 Јед и отров од сада у њему. —
 Место жеље за твојим пољубцем —
 Сад ми жеља за осветом крвном
 Срце трза, груди распаљује!
 Или ћу те видет' понижену,
 Као просјак где за милост молиш, —
 Ил' ће ово срце сво у крви
 Огрезнути црној, а сва земља
 Мртвацима бледим посути се!

ДРУГИ ПОЈАВ.

(Дворана у Јеленином двору у Смедереву)

Стеван слепи долази вођен од једног вође.

Стеван слепи.

Јесу л' ово двори Деспотови ?

Вођа.

Јесу , кнеже !

Стеван слепи.

Одведи ме до каквог камена ,

Да на њему уморено тело

Одмори се , кад му није дано ,

Да у двору своме дедовскоме ,

На меки се душеци одмара !

(седне)

Ох , мој Боже , опрости ми греха !

Ал' када се горке судбе сетим ,

Која данас по свету ме гони ,

Без очију , ране и кућишта . —

Јед у срцу ојађеном киши ;

Срце с' напне а груди се стесне ,

Те ми с' чини изданути морам ,

Док говором, у ветар баченим,
 Јадном срцу мало не олакшам. —
 Деспот некад, худи просјак сада;
 Ко лав некад снажан и узорит,
 Од злата ми сво руво трептило
 Као перје на холу пауну, —
 Сад ми једва одора просјачка
 Нагост тела измученог скрива. —
 Са висока чардака деспотска
 С презрењем сам доле на свет гледо, —
 И од силних силнији сам био; —
 Сад сам гори и од најгорега!
 Па све да сам најхуђа сирота,
 Ал' да душа бар прозора има —
 Вид очију да ми не узеше. —
 За ме нема зрака, дана више,
 Зора више за мене не пуца,
 Сунце с' више за мене не рађа,
 Већ ноћ црна ко у гробу ладном
 На очи ми за навек насела!
 Па рођени све то брат учини —!
 Ој, Лазаре, ој, брате — небрате, —
 — Та братом те никад зват' не могу —
 Проклета ти душа твоја била,
 Проклет пород, проклето колено,

Што проклетство вако на ме баци!
 Под једним смо срцем родили се,
 У једној смо утроби лежали,
 На једној смо дојки дојили се, —
 Пак опет ме тако наказати; —
 Да сад старе измучене кости
 Повлачити морам по камењу,
 Блату гњилом, бодљикастом трњу!
 Место да ми се дој овој глави
 Сва клања се Србија поносна —
 Сад поруга деце на њу пада.
 Боже, Боже, вечни праведниче!
 Ти ми даде ове седе власи,
 Ти бременом дубоке старости
 Тело моје обтеретио си —
 Освети ми старост поругану,
 Освети ме на брату рођену!

Стеван и Гргур (дођу)

Стеван.

На том дакле остајемо, брате:
 Ти господар земље и крајине,
 Што дуж Дрине к југу простире се,
 Са столицом у белу Призрену;

Ја господар од целе Србије
 И Деспота србски, као што ми
 И пристоји по мом старешинству.
 Пола данка турскоме Султану
 Ти ћеш дават', половину ја ћу;
 Докле згодна прилика не дође,
 Да се овог проклетога јарма
 Оппростимо турског.

Гргур.

Добро дакле,
 Ја сам задовољан; ма да мени
 Мањи део Србије допаде!
 Ал' шта ћемо ако мати наша
 Не пристане на нашу погодбу,
 Која њојзи круну с главе скида,
 Па ни педаљ земље не оставља?

Стеван.

Ја ти казах, шта код мене важи
 Име њено; докле ћемо гледат',
 Да се она на престолу шири,
 Викајући непрестано за нас
 Да смо јоште млади, незрели,
 Да примимо очевину своју;

Тек да она власт у руци има
 И да може само безопасно
 Страстма својим угађати? —
 Хоћу своје право да уживам,
 Пак на оца рођеног устаћу,
 Ако ми се на пут стави! —
 Ја господар, ја сам Деспот србски!
 И круну ми мојих прадедова
 Мора дати, ил' ћу овом руком
 На силу јој са главе счупати!

Стеван слени.

(за себе)

Ох, зликовци, вредни оца свога!
 И отац им тако грабљив беше,
 Зверско срце док му с' не зајази
 Шаком земље у ладноме гробу.

(гласно)

Грабите се, кољте с' међу собом,
 Чунајте се, хулите и пљујте, —
 И родитељ такав вам је био.
 На његовој души више греха
 Лежи, нег' што блата у смрдљивој
 Бари има; ви сте му синови,
 Изрођени у гресима тешким,
 И изданци очинских грехова.

Отац вам је матер отровао —
 И ви руку на матер дижете;
 Крв његову ето насљедисте,
 А са крвљу и грехе његове!
 Ох, Србијо, каквим зверовима
 И змијама у руке си пала,
 Да т' прождиру и крв ти попију!

Стеван.

Ко пропусти овог лудог старца
 У двореве? — Камо стража? — Слуге?
 Нек избаце ову стрвеж луду!

Стеван сл.

Да стрвеж сам и луда проклета,
 Што сверовах твом грабљивом оцу;
 Те с' по свету сада слеп потуцам,

Гргур.

Та ко си ти, безобразни старче?
 Не хули ми више родитеља,
 Ил', тако ми јединога Бога,
 Језик ћу ти изчупат' из зба,
 Кад не видиш, да и неговориш!

Стеван сл.

Хајд', учини, охоли зликовче;
 Хајд', изврши нагрду на мени,

Коју црни отац ти започе!
 Очи ми је отац твој изео,
 Па глад своју јоште не утоли.
 Ти ми ево и језик изчупај,
 Па насити зверско срце своје! —
 Питаш, ко сам? — Хоћеш, да ти кажем? —
 Ха, казаћу! — Али стегни срце,
 Да од страве теби не задркће.

(диже се полагано)

Живи грех сам твога оца грешна;
 Ја сам ремек нечовечних дела,
 Што по свету твој отац почини;
 Брат рођени оца твога мрског,
 Деспот србски, син деде вам Ђурђа
 Стриц рођени зверских синоваца! —
 Ха, ћутите? — Хајде, хулите ме,
 Изпљујте ме и нагрдите ме;
 Што отац ваш на брату започе,
 Довршите на староме стрицу;
 Наситите зверску жеђу своју
 За рођеном крвљу својом!

Гргур.

Деспот србски? — Стриц наш велиш, ти си?
 Штета, стриче, што очију немаш.

Бар да видиш то деспотско руво,
Што ти једва нагост тела скрива.

Стеван сл.

Ругаш ми се? — Ох, ругобо светска!
Ругобан ти пород Бог да био,
Да с руготе сав свет му се гнуша!
Ругаш ми се што очију немам,
Које гнусни отац твој изчупа? —
Теби Бог да' гује очи пиле,
Да зарана још упознаш муку
Без очију по свету ходити!
На мерилу вечне божје правде,
Кад вам грехе ваше и очинске
Неумитни судија узмери,
Тај једини грех вам више вагно,
Што згрешисте сад, мене хулећи;
Нег' сва добра, која починисте,
Да на страшном суду божијему
Претежнијих грешника не буде.

Гргур. (увати се за мач.)

Бути, старче, живога ми Бога,
Овим ћу ти мачем у гркљану
Угушити тај глас крештајући!

Стеван.

Стани, брате; зашт' да каљаш руке,
О оваког бесомучног старца?
Ова клетва сва на њега пада;
Ко ће слушат' клетву 'ваке луде!

Стеван сл.

О, не пада! — Него ће је чути;
Клетва моја пробиће облаке,
Попеће се до престола божја,
И тамо ће громовитим гласом
Пробудити правду успавану,
Да накаже оваке зликовце. —
Скорим ће вас правда божја стићи. —

Стеван.

Ал тебе је веће постигнула!

Стеван сл.

Није она, већ рука проклетства
Што сад труне у утроби земље.

Стеван.

Лажеш, стриче, и те седе власи
На глави ти лажу! —

Турчин ти је очи ископао,
Не наш отац.

Стеван сл.

Шта, ја лажем? — Ти лагао навек!
Лажа језик, лажа су ти уста
Та безбожна, што на седу главу
Свог рођеног стрица лаж бацају! —
Твој ме отац ослепити даде,
Да ми отме моју очевину,
Па ме посла онда у Једрене.
Та матер је своју отровао,
Кад на веру у гости му дође,
Да се с њиме мири! —
Двогубо је онда сагрешио:
На матери и на госту своме,
Па зар није свог рођеног брата
Гргура убио? — Само зато,
Што старији беше, па да с' може
Круне србске после дочепати.
А мене је очију лишио
И посло ме своме савезнику,
Цару Турском ком се додворио
До колена био, те ме сада
Нагог, босог, у просјачком руву

У свет отурише, да просећи
 Једва до вас доспети сам мого;
 Надајућ' се, да ће бар синови
 Загладити, што им отац сгреши,
 Те љубављу својом измирити
 Са пепелом грешног оца свога
 Увређеног стрица;
 Да бар јоште на смртној постељи
 Окапам му сузом опроштења
 Ладну земљу над гробом његовим;
 Надо сам се, да ће ми допустит',
 Да под својим кровом прадедовским
 Бар окончам бедне дане своје,
 Које јоште проживити имам! —
 Ал' како се у нади преварих? —
 Место једног брата немилосног
 Два му сина крволочна нађох;
 Место једног, — два сам нашо звера, —
 Ох, проклети обоица били! —
 Проклет отац, проклета утроба,
 Која вас је зверове зачала;
 Проклета вам она дојка била,
 Која вас је гује задоила;
 Проклет ваздух, у коме дишете,
 И проклета она земља била,

Која мртве у себе вас прими! —
За живота јоште ослепили,
За живота још просјаци били,
Ко ја што сам под старост дочеко;
Вечит раздор међу вама владо,
Собственим се ножевима клали,
Сами себи срце раздирали,
Сами своју крвцу расточили! —

(вођи)

Хајде, хајде, води ме одавде;
Зрак је кужан у ком ови дишу,
А земља се може растворити
Под овима, па и нас прогутат'.
Хајде, хајде! —

(оде с вођом)

Гргур.

Шта ти мислиш о клетви стричевој?

Стеван.

А ко би се још на то осврћо,
Што будале у ветар блебећу? —
Тако дакле, као што рекосмо:
Ти остајеш на Дрини господар;
На Дунаву ја да заповедам
И деспотску круну носим.

Гргур.

Мени с' чини, да је половина,
Коју ти си себи изабрао,
Млого већа, много богатија;
Градови су сви у твојој поли,
Земља плодна низ Дунаво ладно;
А ја добих све саме кршеве,
Голе стене, камење неплодно;
Уступи ми бар још и Крушевац,
Или који део на Дунаву,
Што но вреди за Крушевац бели.

Стеван.

Не уступам баш ни стопе више!
А баш ако и више задобих —
Ја сам старији више ми и треба.

Гргур.

Старешинство крунути доноси; —
Требало би и њу да делимо,
Кад би с' круна могла поделити.
Обојица од једног смо оца;
Па ако си ти баш и старији,
Немаш више права на очинство,
Нег што имам ја, млађи од тебе.

Стеван.

Зар си моро ти на свет изаћи?
И без тебе мој покојни отац
Имао би сина! — Зато т' кажем:
Што ти дајем, од воље ти дајем;
Па не мој ме још јогунством својим
Распаљиват', место да с' захвалиш
Што т' уступам и ту половину.

Гргур (плане)

Шта то рече? — Да ти захваљујем? —
Зар ја иштем од тебе милости,
Кад захтевам своју очевину? —
Бре почуј ме, ма да с' и старији,
Баш на педаљ уступити не ћу
Од праве ми половине,
Ма је моро сву покапат' крвљу!

Стеван.

Јогуницо, трзај одма мача,
Па да њиме очинство делимо!

Гргур.

Ха, и оћу, надувено псето!
Бар ако ти глава сад одлети,
Остаће ми и земља и круна.

Стеван.

Пази само, да ти не преседне!

(боре се)

Јелена дође

Шта је ово? — Брат на брата свога

Устануо са мачем у руци?

(ступи међу њих. Они се раставе)

Зар је дотле развратност сазрела

У грудима вашим окорелим,

Да ни свету крвцу Немањину

Нештедите, што у вама тече,

Но је данас у гадном раздору

И ништавој свађи пролевате? —

У ножнице са оштрим оруђем! —

Покушајте оштрину њихову

На челичном оклопу душмана,

А не свету крвцу Бранковића

Пролевајућ! — Зар ме не чујете? —

Глас матере толко код вас важи? —

Кнегиња вам дакле заповеда, —

Круна србска; — њу слушајте морате! —

Стеван.

Баш њу не ћу, док са твоје главе

Не сиђе се Палеологове!

Гргур.

Иди твојим Палеолозима,
Па њи светуј, да у слоги живе.

Стеван.

Мени с' чини, мати, боље би ти
Приличила преслица и ђерђев,
Него златна круна Немањина

Гргур.

Женска глава за круну и није;
Дуга коса само је срамоти,

Стеван.

Одкуд снаге у слабачкој руци,
И памети у ђудљивој глави
Жене једне, да са царевином
Располаже целом и управља?
Од куд вере, од куд послушности
У народу, када жену види
На престолу славних прадедова?
Од како нам ти земљом управљаш,
Не слуша нас нико нит' поштује!

Гргур.

Благо нам је ето усануло,
Ризнице су празне, да с' по њима

Сад пацови и мишеви кољу,
 Где је пређе отац злато слаго.
 Ти си благо наше расточила
 У раскошном, ноћном пировању
 С љубазници твоји разуздани,
 Кој' ти страсти срца изнурена
 Угађаше, док џепове своје
 Сувим златом и дробним бисером
 Из ризница наших напунише,
 Што наш отац за синове своје
 У крвавој муци нагомила!

Јелена.

Шта, зар зато зубе наоштристе
 У раздору, свађи међусобној,
 Да их после на матер рођену
 Окренете, и срце јој њено
 Немилице раздирете? —
 Како с' оба брата сад сложише,
 Јед из срца да на матер проспу,
 Ког изроди гадан раздор њихов!
 Отоич се хулише, пљуваше,
 Брат на брата руку подигао;
 А један им тренут већ састави
 И измири срца крволочна,

Те синови на матер усташе,
 Као гује језик опружише,
 Те из уста својих клеветничких
 Огањ свога раздраженог срца
 Сав на матер своју избљуваше! —
 Суд божији мора да је близу,
 Кад већ вака безбожничка дела
 И на самом престолу се чине. —
 Ох, Србијо, ох земљо несрећна!
 Како ће ти срећа да засијне,
 Кад ти круну хрђа обузела
 Већ од тешке крви проливане,
 Што ју отац на сину источи,
 Син на оцу, брат на брату своме,
 Грабећи се о њу, раздирући
 Као вашке о стрвеж какову!

Стеван.

Ти си крива, што ј' међ' нама раздор;
 Зашто круну мени не уступиш?
 Мени она од оца остаде!

Јелена.

Ја сам крива, јесте, ја сам крива,
 Што вас родих таке безбожнике,

Што вас родих злобне и пакосне,
 Те с' кољете сами међу собом;
 Горке муке, које сам трпела
 Кад вас родих и на свет изнесех. —
 Дуге ноћи, што сам не спавајућ'
 Над колевком дојећи вас бдила, —
 Тешке бриге које сам сносила,
 Док синови мачу дорастеше,
 Сад плаћате хулењем и грдњом,
 Љубав моју поругом враћате! —
 Ох, сведоци мојих горких суза:
 Црне ноћи, ви непреспаване,
 Дуги дани, брижни и чемерни
 Устав'те се на вашем путу,
 Вратите се из прошлости даљне,
 Испричајте оне тужне часе
 И тренути дуге и суморне,
 Што проведех бдијућ' над синовма;
 Донесите језеро од суза,
 Које пролих над њином колевком:
 Донесите товаре од јада,
 Који меку душу измучише;
 Покажите овим зверовима,
 Шта је кадра трпет', сносит' мати,
 Чувајући пород срца свога!

Сузама им мојим проливеним
 Загушите поругу у грлу;
 Стоварите товаре од јада
 На плећа им витка и нејака
 Нек' осете грдни терет њихов,
 Нек' по њиној тежини оцене
 Свету љубав брижљиве матере,
 Па нек' с' врате натраг својој мајци
 На срдашце за њи куцајуће!

(обоица ћуте.)

Децо моја, пола срца мога;
 Крви скупа из овога тела;
 Срећна мисли љубави матерње;
 Бриго моја, надо и утехо!
 Зар можете гледат' са презрењем
 Извор бића млађаног свог?
 Зар можете пљувати утробу,
 Где дисасте са уздахом мојим?
 Зар можете хулит' груди ове,
 На којима санак борависте,
 Мирни санак свог нејаког доба?
 Које санак од себе тиснуше
 Са презрењем трпеће матере,
 Тренавица сањивих тежину
 Мушки носећ', и дремеж гонећи,

Не би л' чеда санка уживала!
Вратите се мајци у наручја!
Одкуда би половина срца
Другој поли грозни душман била?
Изаците ту пакост проклету,
Изцедите тај отров из срца,
Што вам злоба и завист улише!

(обоица се мало приближе с обореном главом — Стевану)

Желиш круну? — Ено т' круне твоје;
За себе је никад не пожелих,
Већ је чувах за мога Стевана,
Бојећи се, да је бреме њено
Још претешко за млађану главу.
Бреме тешко и мене савлада,
Помози га носити матери.
Од данас ћеш самном делит' владу,
Од данас си ти Деспота србски!
Ти Гргуре, мезимче мајчино,
Буди брату увек десна рука
Па браните дедовину своју;
Прославте је, слогом оснажите
Да процвета Србија под вама,
Као што је под дедови ваши
Снажна, славна и поносна била!

(Обоица јој падну на груди, а она их држи загрљене.)

Шишман дође.

(за себе.)

Шта, грле се? — Да лепа призора!
Као сова кад тиће успава,
Докле сама пљен свој не пождере!
Хајде, хајде! Грлите се само;
Сад ће глас мој ко гром с ведрa неба

Распудити то проклето јато,

Старе ране опет позледити

И на ново успавану мржњу

Распирити у грудма киптећим!

(јасно.)

Ох, хвала ти, Боже свемогући,

Кад саслуша молитву смирену,

Којом сам ти дан на дан се клањо,

Те изчупа из срца им мржњу

И одклони проклетство раздора

Од престола србског!

На колени грешник благодари

На милости превеликој, Боже,

Да посеја у срце им семе

Вечне слоге, љубави узајмне;

Да поврати опет брата брату,

Милог сина љубећој матери!

Ох, хвала ти на милости такој!

Будућност се на нас осмешкује
При угледу 'ваке бајне слике;
Ново сунце Србији грануће,
Нова срећа нас ће озарити!

Јелена.

Бог ти жељу, Шишмане, саслушо,
Јер знам, да ти из срца долази.
Но за твоју верност доказану
И у славу данашњег дана,
Прими ево малену награду:
Од данас си жупан у Ресави,
А сэн кнеза нек те одсад дичи;
И Стевану знам да је по вољи,
Што наградих његовог љубимца.

Стеван.

Из срца ми ту жељу извади,
Као да си у њему читала.
И што данас ти даде Шишману —
Са деспотском влашћу потврђујем.

Шишман.

Па како ћу да вам благодарим
На толикој милости господској?
На језику изумиру речи;
А срце ми кипти од љутине,

Што му уста хвалу не тумаче.
 Верни слуга срца нестрпљива
 Онемио, видећ' слабост своју,
 Да не може служит' господару.
 Ал' не речи, — дела нек тумаче
 Неми говор срца благодарна! —
 Но са среће, која ме постиже
 Из милости мога господара,
 Заборавих на црне гласове,
 Од којих сам носилац проклети.
 Па баш данас да бистро језеро
 Среће наше замутити морам
 Црним гласом о гадном издајству!
 Ох, господо, и кнегињо светла,
 Милошћу ме својом обасусте —
 Ја вам враћам чемером и јадом!

Јелена.

Шта ти бунцаш о издајству? Реци!

Шинман.

Ох, кнегињо, гују си отровну
 У недрима својим одгојила.
 Ко ти с' јучер до земље клањаше,
 Гукајући о љубави верној

Као голуб својој голубици,
 Издајица постао је данас
 И на теби и на домовини.
 Та куга га, Бог да', уморила,
 Видео сам да то голуб није,
 Но да граче гавран прождрљиви, —
 Абоговић за кнеза се дао
 Извикати, те сад јури с војском,
 Сакупљеном и с брда и с дола,
 Управ амо белом Смедереву,
 Да те стера са златна престола,
 Па да тело његово простачко
 На Немањин престо се посади.

Стеван.

Ха, то ли је та матерња љубав?
 Успавати синове си хтела,
 Док љубазник престо не заузме,
 И преотме њину дедовину,
 А отера нас у просјаке?
 Луда главо, да с' вероват' могла
 Лукавоме збору ове жене!

Јелена.

Абоговић? — И он издаица? —
 Та лаж то је; — црна лаж је само!

Гргур.

Та лаж ти си и сушта обмана,
Обманути јер хтеде синове,
И издати целату крвавом!

Шинман.

Ох, кам да је лаж то само црна!
Први пут бих Богу захвалио,
Да слагаше уста истинита,
(Јакшић долази)

Ал' ево Јакшића!
Он нека вам ево посведочи,
Да ј' лаж црна, што сада изрекох.

Јакшић.

Добар дан ти, госпођо кнегињо;
А и вама млађани јунаци!
Припасујте бритке маче своје,
Јер бунтовник скоро је на врати
С голим ножем у крвничкој руци;
Пут му каже дим од села наших,
Пиштајући јаук деце слабе
И стењање умирућег војна
У ранама и у крви својој!
Тињајућа гаришта траг су му,

Усирена крвца од јунака,
Које сабља бунтовна покоси.

Јелена.

Име, име тога бунтовника!

Јакшић.

Абоговић, госпо, Абоговић!

Јелена.

Та што небо доле не сурва се,
Па да скруши црне клеветнике?
Што се земља црна не раствори,
Да прогута лажне те гласнике,
Што од Бога проклетника праве;
Што анђелу рогове натичу
И ђавола силом од њег' чине,
Што с' бацају измишљеним гресма
На праведног, као црним блатом,
Желећи га силом окаљати! —
Како рече? Шишмане, говори,
Ко је тај издајник? —

Шишман.

Абоговић!

Одавна сам то ти напред казо.

Јелена.

Ха, та лаж је; а лаж слушај' не ћу! —
Чуј, Јакшићу, теби ћу вероват',
Ти ме јоште никад не превари. —
Како велиш? Ко је тај издајник? —

Јакшић.

Абоговић, проклето му име! —
(Јелена оће да клоне; Јакшић је привати.)
Но шта ти је, висока кнегињо,
У лицу си ко смрт побледила? —
Номозите; — помоз'те, господо,
Кнегињи је позлило од бриге!

Стеван.

Не, од туге и жалости тешке,
Јер љубазник бунтовником поста.

Гргур.

Или боље од силне радости,
Што ће стерат' синове с престола,
И на њино место посадити
Драгог свога!

(Јакшић с Јеленом, Стеван и Гргур оду.)

Шинмап. (сам)

Хајд стрмоглав у вигове с вама,
Које сам вам сплео и разастро;
Изкобељат' из њих се не ћете —
Ох, будале! — —
Како лепо синови покајни
Вратише се притворној матери
И падоше на срце кнегиње
Те лукаве! Ал' ја када дођох,
И испустих отров црна гласа,
Кап по кап им у срце левајућ',
На ново им запламтише груди,
Раздражене, те јед притајани
Запени се из уста клеветних,
И изкези лица им поносна!...
Отров већ је корен ухватио
У грудима њиховим дубоко. — —
Нема лека другог да с исцеле
Од раздора, мржње међусобне,
Што посејох ја међ' будалама,
Ван ак' ватру своју не загасе
Пролевајућ' крв рођену своју. — — —
Кукавица ја сам; — они су јунаци —
То сам чуо небројено пута
Из њихових уста! —

Ох, глупи породе! — —
Да видимо, да л' хваљено ваше
То јунаштво више вреди него
Бистар разум и лукавство моје,
Изоштрено на презрењу вашем,
Што носите у срцу поносном
Према мени, худом копилану! —
(смешећ' се подмукло)

Ха, копилан — само сам копилан; —
Нисам створен у брачној постељи
По закону, код људи зградише —
Зато немам права на очинство! —
Ал' чекајте, ви брачни гиздавци,
Што у брачној ноћи родисте се
У глупоме загрљају веће,
Затупљених страсти родитеља
Законитих ваших; — видићете,
Ја ћу стрести с' себе ланце луде
Предрасуде ове, којима се
Глупом свету очи замазују! — —
Ја сам чедо природе слободне,
Која рађа толика створења
Безаконо — по људскоме мњењу; —
И ђаволи деца су природе! — —
Црна браћо из мрачних бездана,

Скач'те горе на светлост несносну,
Понесите сво лукавство своје,
Чврсте жице тајна злоковарства,
Да плетемо мрежу за лепире
Те законобрачне! — —
Здружите се са црним Шишманом,
Да згазимо законитост клету,
Која данас руке ми везује,
Па да свога брата уздигнете
На престоље србскога Деспотства!

ТРЕЋА РАДЉА.

ПРВИ ПОЈАВ.

(Брдовит предео око Голубца)

Божих, Твртковић, Дриновић,
долазе с војском. Добоши и таламбаси престају.

Божих.

Голубац нам већ за леђи оста;
Овуд води друм у Смедерево,
А уводе још се не враћају
Да што јаве; чини ми се, браћо,
Да се Јакшић с језиком претрго,
Кад је реко, да ће до три дана
Нагонит' нас са мачем у руци,
Да с' кнегињи холој поклонимо.
Ево прође и недеља дана,
А Јакшић се још видети не да
Са хваљеним мачем својим.

Твртковић.

Не верујем, ни да ће с' помолит'
Из бедема смедеревских, већ ће
Чекат', док му под нос не дођемо! —
Ал' тако ми свеца! Де га нађем,
Као жену попљуваћу њега,
Ако мејдан са мном не уздели!

Божич.

Ти Јакшићи давно су ми мрски;
Свакада се додворити знаше
До Деспота, те они владаше:
Ал' данас ћу саломити крила
Том пауну, ил' ћу погинути!

Дрицковић.

Бре копилад ону Јеленину
Да ми је уватит', кости бих им
Издробити дао, да осветим
Брата Марка, што га отац њихов
За реч једну погубити даде.

Божич.

Час освете ту је већ куцнуо.
Ако данас на мејдан не дођу,
Нађемо их ми у Смедереву

И потући све ко кукавице! —

(Увода дође.)

Ал' ево нам уводе. — Шта носиш?

Увода.

Кнегињина војска већ се ближи;

Њу предводи Јакшић са Стеваном.

Божић.

Колика је војска? Је л' велика?

Увода.

Њих ће бити до двајест хиљада,

Понајвише копљаника.

Божић.

Нас је мање, ал' више стрелаца;

Ове ћемо згодно наместити,

Нек са оних кршевитих стена

Испуштају стреле једовите,

Чим на хитац дођу! —

Дриновић.

Ал' где кнез наш с војском заостаде?

Божић.

Чујеш топот његових коњица? —

Ево кнеза с храбрим витезовма,

Што ће прије крвцу до капљице
На бојишту мучном истрошати,
Него л' стопе једне уступити!

Абоговић дође са својима.

Здрава срећа соколови моји!
Еда ли сте сиремни за бој? —

Божкић.

Све да нисмо, — кад тебе видимо,
Сваком крвца у срцу узавре,
Те се рука грчевито за мач
Хвата! — Ко јунаку таком служи,
Сам јунаком огромним постаје,

Абоговић.

Хвала, браћо! Добро вас познајем
И јунаштво ваше. —
Данас ћете имати прилике
Окупати сабље до балчака
У душманској крви и храброшћу
Засведочит' својом, да та крвца,
Што вам тече у чврстим жилама,
Од косовских јунака остаде.
Сложно браћо! очистимо земљу

Од изрода палеологовог,
Да Србија мира задобије,
Да извида своје грдне ране,
Што задаше вуци ти грабљиви
Са раздором и неслогом својом! —
Од Шишмана добри су нам гласи;
Са стрелцима он ће с' закаснити,
И приспети кад бој добијемо!
Стеван не зна, какву љуту гују
У недарцу своме храни; не зна,
Да ће данас Шишман га издати.

Божић.

Шишман ће нам са својим издајством
Задобити битку.

(из даље се чују добоши)

Абоговић.

Ал' слушајте! —

Ха, ево нам горде Деспотице!

Божић.

Зар су тако срцем малаксаси,
Да и жене у боју требају?

Дриновић.

Кнегиња је већ толико пута
Са јунаци на мејдану била; —

Бар у соби, ако не у пољу;
Па зашт' не би и данас на нама
Покушала добру срећу своју
Љубавнима својим погледима?
Можда ће нас ког и победити!

Твртковић.

У љубљењу знам да је вештија,
Нег' у ношњи светлога оружја.

Абоговић.

Поштедите, браћо, оштре стреле
Доскочица ваших за други пут,
Кад при столу седели будемо.
Час је овај сувише озбиљан,
Лакрдијом да га скрнавимо.
Кад су прса под тешким оклопом,
А у руци сабља, крви жедна,
Слабо с' шала за срце прихваћа;
А час овај живота се тиче!

Јелена, Стеван, Гргур, Јакшић дођу
са својима с противне стране.

Божић.

Добро дошла, храбра мушкобано!

Твртковић.

Јеси л' добро очи наоштрила,
Да пробију оклоп од челика,
Јер до срца прије доспет' не ћеш,
Док не пукне гвожђе на грудима.

Јелена.

Ха, зликовци! Зар вам није доста,
Да неверно мача подижете
На законог свога владоца,
Но и језик клеветни пружисте,
Бацајући поругу на жену?

Дриновић.

Поштеди нас оштрим погледима,
На бојишту њих се неплашимо;
Требаћеш их за какве гиздавце.

Јакшић.

Остави их, свијетла госпођо!
Та господа бољи су јунаци
На језику, нег сви скупа, што нас
Овде има; пусти, да их мачем
За неверство њихово накажем!

Божиф.

То ћеш тешко: мач ће ти с' заплести
У кецељу твоје Деспотице.

Јакшић.

Ха, Божићу; за ову реч срамну
Платићеш ми данас крвљу својом.

Дриновић.

Бут', хвалишо; знадем ти јунаштво,
Са женама ето у бој идеш.

Божић.

Чудо ми је, да још мача носи;
Боље би му личила преслица.

Гргур.

Хајдмо, хајдмо у широко поље,
Немам мира, док крви невидим!

Твртковић.

Само немој тицо жутокљуна,
Да одпрнеш безобзирце с боја,
Док угледаш крвцу од јунака,

Стеван.

Твоју желим прво угледати,
Безобразно псето! — —

Абоговић.

Сад је доста више слушају не њу
Те препирке што сраме јунака! —
Већ, кнегињо, казуј жељу своју.

Јелена.

На колена, желим, да клекнете,
Па да тако милости просите
Од владара свога увређеног.

Божић.

Скромна жеља!

Дриновић.

Извршену не ће њу видети.

Јелена.

Оружије доле, бунтовници;
Још једаред ево заповедам!
И послушат' ко ме сада не ће,
Не ће наћи у мене милости.

Божић.

Зар ти срце знаде што за милост?

Абоговић.

Стој, Божићу! — Послушај, кнегињо!
Гордост твоја и твојих синова

И раскошност безкрајна у двору
 Твом деспотском већ је додијала
 Властелинству и народу целом;
 Народ веће не мож' да подноси
 Грдни намет, који је на њему;
 У земљи је неред овладао,
 Ниг' ко штује закон, нити слуша
 Поглаваре своје! — — —
 Од свуда се бура на нас диже
 Са грозећим мргодилом својим; —
 А ни од куд пријатеља нема,
 У кога б' се поуздати могли,
 Ако земљи до невоље дође; —
 Гордост твоја све их отуђила
 Од нас веће, а ти јоште не ћеш
 Да преломиш страст ту нерасудну,
 Да с' оканеш ништавог безумља! —
 С тога смо се ево оружани
 Искупили, властели и народ,
 Да те својски на то позовемо:
 Ако свега тог се не оставиш
 Ако намет с народа не скинеш
 И свечано овде не обречеш,
 Пред народом и пред властелинством,
 Да ћеш земљом боље управљати,

Штедит' народ, штоват' пријатеље, —
Речи више просипат' не ћемо,
Но мач нека међ' нама пресуди!

Јакшић.

Зар поругу 'ваку да слушамо
Још и даље? — Шта смо застанули?

Стеван, Гргур и Јакшић.

За мач, за мач, да мејдан делимо!

Абоговћ.

За правду смо сабљу потргнули,
Правда ће нам снагу мишци дати;
Нашем мачу сам Бог ће помоћи.

Стеван.

Нашем ђаво, ако бити мора!

Јелена.

Боже, Боже! — — —
Зашт' громове не проспеш с небеса
И не сатреш ове издајнике? —
Зашт' Дунаво ладно из корита
Не исцрпиш, те валове мутне
На крвничке главе им не проспеш,
Да загушиш овим безбожником
Реч у грлу томе клеветничком? —

Ха, нек буде! — Хајдмо у бој дакле! —
Крвца србска, што с' данас пролије,
На ваше ће прне пасти душе;
Не могли је богда никад спрати
Но да јоште на страшnome суду
Пред праведног Бога изиђете
Окаљани усиреном крвљу
Браће своје!

Божић.

На што слушат' клетве
Будаласте? — За мач, браћо! У бој!

Сви.

У бој! у бој! — —

(Сви одлазе.)

ДРУГИ ПОЈАВ

(Бојиште; сеча, а после уступање.)

Јелена. (на једном брежуљку на страни, мотри паж-
љиво на бој.)

Шта је оно? — Јакшић зар уступа? — —
Не; то ј' Божић. — Очи ме издале, — —

Те душмана већ не распознају
 Од вернијех својих! — — —
 Како звони оклоп на јунаци
 Од удара мача челичнога;
 Како тутњи земља под теретом
 Удараца перних буздована! — —
 Како с' диже прашина до неба
 Под копитом коњица лаганих,
 На плећима чврстима носећи
 Господара смрти у наручја!...
 Многи јунак последњи пут слуша
 Данас звекет смртоносна гвожђа...
 Сила ће их данас у тутњави
 Жестокога боја гробу пасти
 И у крви својој ваљати се...
 Ха, ал' нека; воља божија је,
 Да се данас крв пролева братска! —
 Ал' шта видим? — — —
 На Стевана душман навалио...
 Ено, ено, ... Као гладни вуци
 Развалили чељусти на њега,
 Да полочу крвцу из срца му...
 Али Гргур брани храбро брата...
 Ох! (покрије лице рукама)
 Мачи им над главом севају

Као хитре муње из облака!...

(клекне.)

Боже... Боже!... Ти одклони данас
Маче оштре од груди им младих,
Те челичне зубе разјареног
Прождрљивог рата;...
Нека узме за њи рат кржави
Тисућ других жртви — —
Проли врелу крвцу мајке њине;
Мач забоди у љубећа недра,
Па нек крвца пљуском из њих прсне, —
Само чеда, — чеда моја спаси!...

Гласник дође.

Црну вест ти доносим, госпођо!
Половина од наших јунака
Застрла је поље лещевима
Кржавим и бледим...
Што остало бегству се предало,
Не могући сили бунтовничкој
Одолети, јер разјарен тигар
Тек је машта овијех зверова.

Јелена.

Да ли живе?... Да л' су деца жива?

Гласник.

Живе обојица! Млади Деспот
 Борио се ко лав раздражени;
 Ал' душмани свуд га притиснуше,
 Као јато црних гавранова
 Кад навали на сурога орла
 И с грактањем грозним и подмуклим
 Чунају му перје са ребара, —
 Тако њега душман обколео;
 Већ га мачем црни Абоговић
 Окрзнуо по белом образу,
 И крв млада поцури му доле
 Дуж оклопа сјајна,
 Остављајућ' румен траг за собом
 По господском руву . . . Деспот клону . . .
 Прва крвца засени му око; . . .
 Са свих страна мачи полетише
 С крволочном намером на њега —
 Али Гргур брату прискочио,
 Обема је рукама зграбио
 Мач двосечан, па њим пута крчи
 Кроз челичне оклопе душмана,
 Раскидајућ' на поле јунаке; —
 Те најпосле, — починивши чуда
 Од јунаштва — избави, свог брата

Из мачева зверскијех крвника!

(чује се добош на уступање)

Наши веће свуда уступају; —

Ево Јакшић враћа се с бојишта.

(оде.)

Јакшић дође журно

Као да се против нас заклело

Само небо да бој изгубимо! — —

Дуну ветар кад бој одпочесмо

И подиже облак од прашине,

Те га засу нашим а у очи. —

Ту прилику душман згодно схвати,

Те потисну лево крило наше

И бегству га за часак принуди!

Све побеже ко стадо оваца

Изпред гладног вука! . . .

Никад јоште битку не изгубих,

Како пашем мач о бедру своме! —

Смрт потражих од срама и стида;

Читаве сам гомиле душмана

Мачем својим посекао;

Где ја дођох, падаше крвници

Као трава под косом косача,

Да се цело поље црвенило

Од јуначке крвце пролирене;
Где с' најжешћи мејдани делише,
Онамо сам ко слеп јурдисао,
Док ми десна веће не малакса; —
Ал' погинут' не би ми суђено! —
Ал' срам овај не ће Јакшић трпет';
Скоро ћу се опет огледати
Са крвници своји на бојишту! —

Стеван наслоњен на Гргура дође; на левом образу види
му се рана.

Стеван.

Све пропаде! — Наши уступају!

Јелена.

Ох, мој Боже, кад их живе видим! —
Од'те, децо, на мајчине груди,
Да ми буде лакше сносит' тугу
Са губитка што нас данас деси. —
Ох, да имам снаге у пољубцу,
Да исцелим њиме рану твоју; —
Проклет био, ко ти је задао!
Истим мачем, којим твојој крвци
Пут отвори на белом образу,

Црну главу своју изгубио!

Ал' још има правде на небеси; —

Још ћемо се зверу осветити!

Стеван.

Војску нам је душман распудио;

Ни један нам друг наш не остаде,

На кога б' се поуздати могли,

Ван Јакшића и наших мачева. —

Да л' да лудо и ми изгинемо?

Јелена.

Боље нам је свима изгинути,

Нег' срамоту ову да сносимо!

Гргур.

Нашто гинут' слепо и у лудо,

С наше смрти тек да се радује

Душман клети?

Ако нам је десна малаксала

И сечиво мача затупило,

Цепајући оклопе крвничке

И лемећи копља убојита,

Потражимо у другог помоћи,

Ком је сабља оштра, мишца снажна.

Јакшић.

Ко ће да нам помогне? — Де реци!
Деспот Ђурађ Мађара увреди
Шурујући са Турчином мрским;
Краљ босански не сме с' никуд маћи; —
А Власи су и сами у војни
Међу собом. — Ко да нам помогне? —

Гргур.

Послушајте мене!
Султан Турски са нашим је оцем
У тесноме пријатељству био; —
Помоћи нам он одрећи не ће.

Јакшић.

Зар Турчину да се у наручја
Бацамо ми сами? — Та он једва
Чека само тај тренутак згодни,
Да се на нас свом силом окрене! —
Паз'те добро, шта сада чините;
Султан ће нам вољно сад помоћи, —
Ал' та помоћ скупо ће нас стати!

Стеван.

Ха, Јакшићу! нек живота стане;
Ал' освету извршит' морамо

На Абоговићу, ма морао
Помоћ искат' од самога пакла!

Гргур

А овако, — каква нам је хасна? —
За три дана ето бунтовника
И под самим Смедеревом;
Шта ћеш онда? Да л' да се предамо
Бунтовнику том црном у руке,
Па ко децу да нас све покоље? —
Ко се дави хвата с' и за сламку.

Јелена.

Ха, Гргуре, то је добра мисо; —
Хајд', спремај се, похитај Султану,
На колени за помоћ га моли;
Нека пошље чете крволочне,
Што пустиња азијска изроди,
Па жеђ своју нек' загасе крвљу
Бунтовника ових! — Ох, освето,
Црна кћери разјареног неба,
Сиђи доле са престола свога,
Зали срце женско са отровом
Сладким твојим, у кам га претвори
Неосетљив, обложи га ледом

Немилости твоје,
Нек' отврдне мека женска крвца,
Топли зрачак благог милосрђа
Да с' не косне срца леденога! —
И најмању слабост у грудима
Твојим дахом отровним загуши;
Мушком снагом оснажи ми руку
Женску ову, па да се одсада,
Место везом ситним на ђерђеву,
Са оружјем смртоносним бави,
Док освету извршену види
На мрекоме издајнику! —
Хајдмо брзо белу Смедереву
Док нас душман претекао није;
Тамо ћемо с' јуначки бранити,
Док се Гргур с помоћу не врати!

Сви.

Хајдмо!

(одлазе.)

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

2 (Соба у двору Абоговићевом у Вишеславу)

Божих и Твртковић дођу.

Твртковић.

Жесток бојак беше истина је;
На левоме крилу наши веће
Узмицати сташе, . . . али мејдан
Одржасмо ипак над Јеленом.

Божих.

Левим крилом ја сам управљао;
Јакшић ме потисну; — — —
Ко бујица кад долином јури,
Па заграби што пред собом нађе,
Тешке кладе, дебело камење,
И тим после на даљему путу
Бесно руши и најтврђе зграде, —
Тако Јакшић с четом крволочном,
Опојеном лудим помамилом,
Бесомучно на наше навали! — — —
Рудничани првOME притиску
Подлегоше; . . . већ почеше неки
Узмицати, па у страху своме

Нерасудном навалише слепо
 На одморне стражње ми редове . . .
 Прашина се грдна сад подиже
 Својак свога више не познаје . . .
 Грдан неред у табору моме
 Изроди се; . . . у сред вреве љуте
 Сад се зачу глас Абоговићев,
 Где, рабрећи војску устрављену,
 Разлеже се по широком пољу . . .
 Од тог гласа свакоме јунаку
 Разигра се срце, . . . а мач оштар
 Из корица крвавих трза се
 С новом снагом на душмана свога . . .
 Ко таласи мора распаљеног, —
 Ошинути по мутном образу
 Љутим бичем буре намрштене
 Горопади ове јестаствене. —
 Кад се стретну на стрменом путу,
 Куд их баци буре помамило,
 Те с' ударе један од другога,
 Да им мозак раздрусканих глава
 У сукобу љутом, чак облаке
 Пролазеће модре запљускује . . .
 Тако две се јогунасте војске
 Сукобише србске; а крвца им

Попрскује врела по оклопи
 Изкрзани у жестоком боју . . .
 Јакшићева чета, изненада
 Наишавши на одпор Јогунаст,
 Клону одма . . . за тим нападнута
 Са жестином следе очајности
 Од нашијех, разли се у бегству
 По пољани, крвљу напојеној; —
 Ал' гонити ми их не могосмо,
 Јер мишца је свакоме клонула
 Дуж оклопа од силна напора, —
 Само што их уморним очима
 Одпратисмо преко поља равна
 Са победним смешењем на усти! . . .
 Такав бој ћу памтити до века!

Абогових и Дриновић дођу.

Абогових.

Сад времена губити не смемо;
 Добивена битка ако хоћеш
 Да т' донесе плода хасновита,
 А не славе тек сујетне само,
 Не смеш гњило на душеци меки
 Одмарат' се, гонећ' лење часе
 Приповешћу тромом о јунашту,

Што очајност помамна ти даде
 У одсудном часу оном, да тек
 Ладну руку смрти прождрљиве
 Отиснеш од себе; —
 Но прегнути целом снагом мораш,
 Да задржиш што т' варљива срећа
 У слепилу своје нехотице
 На бојишту пружи! — Прије свега
 Пријатеља задобит' морамо,
 Јер овако сами малаксасмо
 У гложењу са своји крвници;
 А Турчин нам будним оком прати
 Сваки корак, који учинимо;
 Знаде веће сигурно за раздор,
 Који земљу несрећну пустоши, —
 Па на одмор ни мислит' не смемо,
 Јер он нам га никад дати не ће! —

Божиф.

Зато хајдмо одма Смедереву,
 Док се није хола Деспотица
 Утврдила, за одпор справила!

Абоговиф.

Сутра ћемо одма се кренути
 Смедереву; но ме послушајте:

Једног ћемо војводу послати
 У Бугарску, нека народ справи
 За побуну противу Турчина. —
 Дриновићу, спремај се за Босну;
 Босанскоме краљу испоручи,
 Како смо се на кнегињу дигли,
 И да скоро цела земља веће
 Пристала је уз нас. —
 Реци њему нек' се спреман држи;
 Јер кад буде Смедерево наше,
 Не ћемо се дуго одмарати,
 Нит' гонити време лакрдијом, —
 Но прилика згодна чим с' укаже,
 Устаћемо на клетог Турчина,
 Да отмемо земље, које беху
 Босанске и србске!

Дриновић.

Још данас ћу, на пут се кренути!

Абоговић.

Твртковић ће међу Арбанасе,
 Главари ће арбанашки вољно
 Пристанути уз нас, јер зазиру
 Још и данас од србскога мача. —

Твртковић.

Налог твој ћу верно извршити.

Абоговић.

Ти, Божићу, остаћеш код мене;

Војску ћемо 'вако поделити:

С Рудничани твоји кренућеш се

Београду, па ћеш дуж Дунава

Подизати народ на оружје,

Док ја прођем по осталој земљи,

Која јоште нуз кнегињу држи.

За пет дана да се састанемо

Под зидови смедеревски! —

(осталима)

Сад идите; за пет дана и вас

Очекујем тамо!

(Дриновић и Твртковић оду)

Божић.

Ја с' од Босне не надам помоћи;

Завидљиво краљеви босански

Загледаше на снажну Србију

Увек досад; заједнички никад

Не делаше с нама осталима,

Но све нешто за себе тражише.

И краљ Степан не ће бољи бити
Од дедова својих. —

Абогових.

А зар њему
Господарство турско јоште није
Додијало, мислиш? — Не, старино,
Од краља се још највише надам,
Да ће с нама заједнички поћи.
Та Босна ће једва дочекати;
Да с' судеди њени из сна буде,
И окове са себе бацају! —
Но сад иди, извести остале
О намери нашој; нека сваки
Спреман буде сутра за одлазак!

(Божић оде)

Абогових. сам

Тако дакле; узе попуцаше,
Које су ме, вешто исплетене
Из ласкавих речи и притворних
Осећања тог лажљивог срца,
Везивале снажно за кнегињу! —
Мрзост нека на место љубави
Спрам ње од сад груди ми обузме! . . . —

Ван из срца мрска слико њена,
 Којом сам се у самоћи својој
 Најрадије некад забављао,
 И коју сам, — несмислено доста! —
 За господа срцу поставио; —
 Сиђи доле са олтара свога,
 Где си само тамјан мирисала;
 У гордог се ђавола претвори,
 Да те само лакше мрзит могу! . . .
 Ха, последњи траг ћу ти збрисати,
 Што запара срцу безазленом
 Притворничким, ласкавим погледом . . .
 Нек' заборав из памети саме
 Избрише ти клету слику твоју! . . .
 Ти, народе, испуни ми срце
 Са љубављу својом неоцјеном . . .
 Ти ми буди идол! . . . Ох, Србијо,
 Нежна мајко праотаца мојих,
 Ево т' сина твога, где се враћа
 У наручја презреној матери . . .
 Твоји јади нек' су од сад моји,
 Твоја срећа нек' и моја буде!

ЧЕТВРТА РАДЊА.

ПРВИ ПОЈАВ.

(Једрене. Соба у палати Султановој)

Махомет (читајући писмо).

„Сад је најбоља прилика, да Србију за навек за се задобијеш, светли царе! Србија је међусобним раздором њених великаша већ сазрела за турску сабљу. Ја ћу раздор још већма подпирити, да за твој дочек све спремно буде. Кнезом ћеш ме за то, по обећању твоме, над Србијом учинити; а ја ћу те признати за свог господара.“

Ха, Баури, сад је дошло време

Да осветим деду на Косову!

Скоро ће се месец заблистати

Над Србијом, и крст помрачити!

(Чита) „Кнегиња шаље ти свога млађег сина Гргура, да те за помоћ против Абоговића моли. Подај га ослепити или са света спремити; велика ће

корист отуд за нас изнићи. — Па онда дижи војску те једним ударом да сломијемо силу Јеленину и њеног Стевана.“

Све је добро; све по вољи иде.

Јелена је тако будаласта

Ко и браћа њена у Стамболу. —

Најпре морам покорит' Србију,

Па онда ћу гордоме Стамболу,

Осман- и Саидпаша (дођу)

Здраво да си, честити Падиша!

Махомет.

Здраво и ви, верне слуге моје!

Радујте се, вести су нам добре;

Баш сад примих књигу од Шишмана.

Нов пут славе отвара се нама;

Припасујте бритке ђорде своје,

Назобите коње од мејдана,

Скоро ће вам обоје требати.

Дође време, да се осветимо

На ђауру за поље Косово.

Пред ногама вашег Падише

За кратко ће Србија поносна

Лежати у праху! — Та Србија

Задржа нам већ толико време
Чете наше на славном путу
Са јогунством својим;
Ал' сад ћу њу сатрти до ноге;
Разорићу села и градове
Њене, да ни камен на камену
Више читав не остане!

Санд паша.

Одавца смо требали сломити
Снагу њену; већ за дуго беше
Живи бедем угарској држави,
Коју нам је лако освојити,
Кад Србије на свету не буде.

Махомет.

Последњи час њојзи је куцнуо!
X Када хорде наше напојимо
Јогунастом крвљу србском,
Кренућемо с' беломе Стамболу;
X Ласно нам је Грке истребити.

Осман паша.

Добар заслон Србија им беше
Са јуначким својим властелима;
Ал' не стане л' ових са свијета,
Од по муке Стамбол уграбисмо.

Махомет.

На колено овај час ми стиже,
Ситна књига од верна Шишмана; —
— Ви га знате! — међ' власти србски
И кнегињом сад је инат, раздор,
(Сами своју крвцу пролевају!
Малаксаше већ у том трвењу. —
Кнегиња ми шаље млађег сина
Да помоћи од мене замоли
Против бунтовника.
Чим с' укаже, свезати га дајте
И оба му ока ископати,
Нек' слеп својој охолој матери
Носи гласа о помоћи турској;
Саид пашо, одма купи војску;
За верност њу сваког наградити
Снахилуци у Србији!
Ти, Османе, доведи целате,
Нек' штенету угасе светила,
Да никада сунце не угледа!

Осман- и Саид-паша (поклоне се и оду)

Махомет. сам

Сто лета се трудише дедови
И отац ми, да Србијом холлом

Завладају; од Косова поља
Саградише гробље себи ладно,
Затупише, изкрзаше оштре
Сабље турске о јогунство србско,
Напојише мусулманском крви
Њиве србске, а костима својим
Искр'аним наранише земљу
Ту проклету, и победит' јоште
Не могоше изрод јогунасти! —
Мени је остала, да испијем
Крвцу њену и да је понизим! —
Хвала теби, велики пророче,
Што с' смилова на твог роба верна,
И изабра моју бритку сабљу,
Да истреби ђауре проклете!

(оде)

(Османпаша дође са два целата.)

Осман.

Је ли гвожђе веће усијано?

Први целат.

Јесте, пашо!

Осман.

На посао дакле;
Извршујте заповест падише!

Ал' пазите, — устегните себе,
Да се речи ласкавог гиздавца
Не дотакну срца окорела.

Први целат.

Од како ме светло сунце грије
Још незнадох шта је милосрђе!

Други целат.

У грудима место срца тврди
Камен носим!

Први целат.

Ако тигар љути
Зна за милост, онда знадем и ја!

Други целат.

Та реч нам је сасвим не позната,
А још мање чувство које значи;
Од кад живим још сузу не пролих!

Осман.

А ви ид'те, довед'те ђаура,
(целати оду)

Од када сам сабљу опасао,
И бојнога коња појахао,

Тисућ' пута смрт сам угледао
 На бојишту у грозним сликама;
 До колена по крви јуначкој
 Газио сам; виђох борце храбре
 Где с' витлаше голим мачевима,
 Један другог секућ' немилице; —
 Виђох поље посуто мртваци,
 Нагрђени немилосним гвожђем,
 И у крви својој усиреној
 Ваљајућ' се, међ' главама људским,
 Раздрусканим од оштре копите; —
 И чух јаук рањеника тешких,
 Продирући из болних прсију,
 Где с' разлеже отвореним гробљем,
 Да б' и звер се згрозити морала; —
 Пак опет ми срце не задркта,
 Нит' осетих страве у грудима! —
 А данас ми од самог помисла
 На крваво дело, што долази,
 Следила се крвца у жилама,
 Ко да куцну последњи час за ме. —
 Еј! Османе, гњила кукавица,
 Орабри се; твоја воља није,
 Но заповест честитог Падише;
 Погазит' је ни за живот не смел!

Гргур са два стражара, који га за руке воде; целати
дођу за њим.

Гргур.

На што за ме ова стража, пащо?
Не долазим честитом Султану
Као душман, но савезник верни,
Да помоћи од светлога цара
Иштем против мрских бунтовника.

Осман.

Цар већ знаде твоје захтевање.
Непослушност и јогунство ваше
Већ је њему додијало;
Одавна је гњевом успламтио
Са увреда које му нанесте.
Сад нам паде шака ти, Бауре,
Да однесеш својој холој мајци
Јасан доказ Падишиног гњева,
За будуће да б' се научили
Не дражити лава без невоље,
Нит' се титрат' јогунасто с њиме! —
Мол' се Богу; последњи пут данас
Загледаћеш сунца, после никад; —
Јер заповест Падишина гласи:
Да т' очију за навек лишимо! —

Гргур.

Шта ја чујем? — Је л' то можно, пашо? —
Зар Падиша тако награђује
Верност нашу? — Је ли то му хвала
За услуге свога савезника
Оца нашег, Деспота Лазара,
Да сад сина најгрђом каштигом,
Што безбоштво измислити може,
Наказује? — Не, није могуће!

Осман.

То је воља мога господара;
Извршит' је морам! — На посао! —

Гргур.

Ох, станите... не хитајте тако
С извршењем најгрђега дела!...
Гледајте ме... зар вам није жао
Нагрдити тако младост моју? —
Одузети, што ми најмилије, —
Вид очију? ... Па да не прогледим
Никад више за живота свога...
Да не видим сунца, зоре беле...!
Зар безбоштво тако вам је душу
Отврднуло, чувство затупило,

Да ни један зрачак милосрђа
Не допире до леденог срца? — —

(Осману.)

Ха, јуначе, у оку ти суза
Заблиста се, што моја невоља
Изцрпи је у срцу т' с извора,
Засушеног честим свршивањем
Богомрских, нечовечних дела! —
Ти још имаш милостиво срце...
Одустани од намере зверске...!

Осман.

(даде знак целатима, да извршују; Стражари увате
Гргура за руке.)

Гргур.

Пуштајте ме... Пустите ми руке...
Мишце су вам тврде као челик...!
Зар божаство у вама се тако
Преварило, несмислено давши
Зверовима облик човечији?...
Та тецте ми сузе... Не би л' стење
Ово влагом својом умекшале...
Не би л' живце срца окорела
Разблажиле и већ успавано
Човечанство у њих пробудиле,

Да милости врата отворе се
Молби мојој на каменим грудма! —

Осман (за себе.)

Несрећниче... не могу те гледат'!...

(целатима)

Извршујте заповест Падише!

(оде.)

Гргур.

Шта зар оде оно благо лице? —

(гледи друге)

Од ових се немам надат' чему...

Лица су им сурова и мрачна

Као небо кад олујем грози...!

Цело тело гроза обузима

Кад ужасним оком погледе ме...

Пре би с' камен на ме смиловао

Нег' крвници ови!

Први целат.

(долази са усијаним гвожђем).

Придрж'те га!...

Гргур.

Ох, немојте... Остав'те ми очи...

Ево језик, радо ћу га дати,

Да ми само очи поштедите . . .
Сузе моје, појурте буицом,
Изцрпите све изворе своје,
Следите се при истоку своме,
Да ладноћом својом погасите
Гвожђе ово врело, кад с' приближи
Оку моме! . . . Милост . . . милост! . . .

Други целат. (првومه)

Цело тело већ на мени дркће — —
Да је можно, ја би га пустио . . .

Први целат (другоме)

Никада ми рука не задркта . . .
Жао ми је овога детета! . . .

Гргур.

Шта . . . застасте? . . . Срце ваше дакле
Отвори се молби невољника? . . .
Ох, хвала вам . . . Бог ће вам платити!

Први целат (другоме)

Шта ти велиш? . . .

Други целат. (првومه)

Пустит' га не смемо
Јер како би Султану на очи?!

Први целат.

Жао ми је . . . ал' помоћи нема! —

(даде знак стражарима, да га држе, а први целат изиђе
пред Гргура)

Гргур.

Ја се дакле у вама преварих? . . .

Ви не знате шта је милост људска?

Ха, зверови! . . . Ево дакле мене! . . .

Извршујте дело нечувено . . .

Ја сам Србин, челичне су груди

И челично срце је у њима! . . .

Пре нек' уста за навек онеме,

Него што ће вас за милост више

Замолити! . . .

Први целат.

Ђаурине т а ти речца ваља;

Јунак никад за милост не моли,

Већ пркоси и самој судбини!

Придржете га!

Гргур.

Боже, Боже! . . .

Клетва стрица на мени се сврши! . . .

ДРУГИ ПОЈАВ.

[(Дворана у деспотском двору у Смедереву као у другој радњи, другом појаву.)

Стеван, Јакшић, Шишман дођу

Шишман.

Не господо, ев' опет вам кажем;
Ова љага навек ће на мени
Заостати, док год ме устраје;
Ово себи опростит' не могу! —
Ал' куга их Бог да уморила —
Те Моравце, те троме лењштине,
Ко да нису од србског порекла!
Још зором се кренух на бојиште,
Па једва сам по подне приспео,
Кад већ наши давно узмакоше. —
Од беснила једва се задржах,
Да их онде све потући хтедо!

Стеван.

Ти с' чинио што си год могао;
Ако битку изгубит' морасмо,
Ниси ти крив, но наша несрећа,
Која ветар против нас окрену
И нашим очи прахом засу.

Шашман.

Ал' ја још ћу тог новог Деспота
Научити, како с' шала збија,
Ил' ме боље не буди на свету!

Јакшић.

Прилике ћеш скоро добит', кнеже,
До дан до два ево нам крвника
Да затвори нас ко кукавице
У беломе Смедереву! . . .
Ох, Јакшићу, шта си дочекао,
Да се мораш иза зида крити!

Шашман.

Но шта рече, светли господару,
Кнез-Гргура Султану посласте?

Стеван.

У Једрене њега оправисмо,
Да Султана за помоћ замоли;
С' нашим оцем Султан се пазио,
Пак нам помоћ против бунтовника
Сад одрећи не ће. — Истина је,
Опасна је Султанова помоћ —
Али друге ни одкуд немамо.

Шишман.

Само бунту да нам је утишат',
После ј' лако! — Ал' хајдмо кнегињи;
На савет нас већ одавна чека.

(Стеван и Јакшић оду)

Дође помоћ од турског Султана,
Ал' Шишману, а не будалама!

(оде.)

Стеван слепи. (дође с вођом)

Стани, синко; даље ти не могу!
Кад с' приближим двору деспотскоме,
Где сам некад свијет угледао
И у златној колевци с' љуљао, —
Цело тело земљи ми притеже,
Ноге кламћу ко испребијане,
Срце куца, груд ће да пробије
Малаксаву, мислиш; мисли ми се
Расејане враћају памети,
Као пчеле, кад с рада долећу,
И у своју кошницу улазе
Са бременим испод крила чилих, —
Тако мисли долећу ми трудно
Са бременим горкога сећања,
И свој терет на срце ми старо
Наваљују! — Куцај, — куцај, срце; —

Још који час, пак ћеш искуцати! —
Следићеш се, срце, усанућеш,
А с тобом ће усанут' и јади!...;

(Клоне на камен)

(Гргур, слеп, долази с вођом)

Гргур. (вођи)

Где смо сада?... Јесмо л' близу двора?..

Вођа.

Доспели смо; ово је дворана.

Гргур.

Ох, мој Боже!... У овој дворани

Исмево сам свога старог стрица,

Ругао се његовом слепилу; —

И стриц ме је слепи овде прокл'о! —

Клетва му је до неба допрла

И Бог му је речи саслушао.

Стеван сл.

Ко то збори? — Глас ко да познајем?

Је л' то Стеван, или Гргур можда?...

Ох ако сте који од двојице,

Приклињем вас крвљу Бранковића,

Светом крвљу лозе Немањине, —

— Од те лозе и ви сте изданци, —
И именов славног деде Ђурђа:
Пустите ме, да у двору моме
Мирно умрем! — Извор мога жића
И тако је скоро усануо;
Још дан до два заспаћу за навек,
Да боравим сан до страшног суда!
Пустите ме, да овде окончам; —
Стриц вас моли, брат оца вашег!

Гргур.

Јест', та он је; видет' га не могу,
Али душа сећа с' тога гласа,
Јер тим гласом клео је синовца,
Који му се немоћном ругаше!...
Та тај глас је облаке пробио,
Та тај глас је до неба допрео,
Та тај глас је Бога пробудио,
Да с' освети на црном синовцу
За поругу, стрицу нанешену!..

(Стевану сл.)

Бедни стриче, ево ти синовца
Још беднијег, грђег, немоћнијег!...
Клетва твоја ево ме постигла,...
И мени су очи ископане,

И ја више не ћу видет' сунца,
И за мене дан више не бели,
И мени је душу помрчала
Густа тама за навек, . . . за навек! . . .

Стеван слени.

Шта ја чујем? . . . Ох, праведни Боже,
Зар ми допре чак до тебе клетва?!

Гргур.

Допре, стриче, јер праведна беше! . . .
А и како да не допре Богу,
Кад звер бијох, и гори од звера; . . .
И звер своје старије поштује —
А ја с' ругах стрицу рођеноме;
И звер љута храни немоћнога —
А ја крвцу деде свог исмевах,
Гладног стрица поругом нараних;
Нагог стрица грдњама оденух,
А немоћног старца са подсмејом
Из дворова прадедовских изгнах! . . .
Вук и тигар бољи су од мене,
Љута гуја није отрована
Ко ја што сам! . . .
Дивљи вепар, кад га ловци гоне,
И у њега стреле једовите

Забадају, да г' пена облије,
Више има милости у срцу
Него Гргур . . . !

Стеван сл.

Ох, Гргуре сине . . .

Зашто прије не отвори срце
Стрицу своме, нег' да клетва тешка,
Што увређен на главу ти бацих,
Сад на теби грозно изврши се! . . .

Гргур

И зар јоште опроштаја има
У твом срцу за ме? . . .
Чуј ме, стриче . . . видет' ме не можеш, —
Ал' ево ме клечећа пред тобом,
И да Бог да' огромни грехови,
Што их носим на безбожној души,
У земљу ме са теретом грдним
Притиснули, ако с ево данас
За увреде истино не кајем
Које теби нанесех! . . .
Милост, стриче, скини с мене клетву,
Да у ладни гроб с њоме не сиђем;
Јер ни тамо мира имат' не ћу,
Мртав ћу се још под њоме вити,
А кости ће земља измећати.

Стеван сл.

И Бог радо покајнима прашта,
Камо л' не би стриц синовцу своме? —
Оди, сине, да т' загрлим јоште,
Каже ми се . . . последњи пут биће!

(Гргура доведе вођа Стевану сл.)

Тако, тако . . . Бог нек' те утеши
У невољи, као што је мене!

Гргур.

Ох, мој Боже! Кад ми очи узе,
Зашт' их стрицу староме не врати,
Да бар види грешника покајног,
Где с' пред њиме у праху превија!

Стеван сл. (изнемогло)

Стој, Гргуре; Бог зна како ради . . .
Ја сам срећан . . . видећ' те покајна! . . .
Камо среће . . . још отац твој да је
Урадио тако . . . Србија би
Сад цветала под синовима му . . .
Праштам свима . . . Боже . . . мени прости!

(умре)

Гргур.

Зар већ умре? . . . Одлети му душа
Племенита из удног кућишта,

Где се тол'ко до сад напатила . . .
Тецте сузе из учмала ока!
Својом влагом стрица окупајте,
Купатило последње му буд'те,
Нек' светао оде на истину! . . .
Па ту умре на камену ладном
У наручју грешнога синовца,
Који га је некад немилосно
Од себе тиснуо! . . . Од'те јади,
Горка муко, чемерна несрећо,
И све редом невоље суморне,
Које стрица кроз живот пратисте,
Сво богатство стрица сиромашног, —
Од'те сада, падајте на груди
Невољничке ове . . .
Вас насљедих од стрица умрлог;
Мене ћете од сада пратити;
Док стењајућ' под теретом вашим
Гробу клоне тело измучено! . . .

Јелена, Јакшић, Стеван, Шишман (долазе.)

Јакшић.

Не брини се, висока госпођо,
Нашто с' предат' слутњи тек ништавој,
Да т' матерње срце само мучи

Опасност'ма уображенима?
Гргур ће нам доћи што скорије
Са жељеном помоћи.

Стеван.

Ал' какво се зло догодит' може
Брату моме? — Он Султану нејде
Као душман, но као посланик!
А и Турциштују посланика!

Јелена.

Не морите памет измишљањем
Голих речи мени за утеху,
Јер труд ће вам узалудан бити;
Речи ваше пашће ми на срце
Као роса на камење ладно . . .
Срце ми је туга преотела,
Бледа страва румен разагнала
С ојађеног лица;
А глатко ми чело с тешке бриге
У боре се скупило дубоке,
Те ми образ прерана остари; . . .
И коса ми већ белит' почиње . . .
Нестануло сјајнога црнила,
Којим сам се вавек поносила!

Ал' све нека!... тек да њега видим, —
Мог мезимца... моје чедо драго...
Да г' пригрлим на љубеће груди,
Пак би с нова увелом образу
Безбрижна се румен повратила!...

Гргур. (за себе)

Грешни сине, осећаш сад бољу,
Која матер у грудима пали,
Кад опасност чеду њеном грози?
Увиђаш ли љубав неизмерну
Сад матерњу, ... тај вечити извор,
Ког увреде грозне синовљеве,
Гадне псовке, презрење, хулење,
Не моглоше јоште загушити,
Да усане и да га не стане?!

(Јелени)

Мати...мати...ево т' сина твога!..
Са презрењем љубав ти је враћо,
А грдњама, мржњом и хулењем
Плаћо ти је дуг живота свога!..
Је ли можно, да љубави имаш
Још у срцу за грешника 'ваког?..
Је ли можно, да га с таким жељом
Очекујеш из туђинства мрског?..

Јелена.

Ха, Гргуре!... Јеси ли се, чедо,
Повратио мајци из туђинства?...
Оди!... Притрчи ми срцу брижном!...
Сваки тренут закоснења твога
Тисућу ми радости укида...
Сваки корак, којим се приближиш
Мајци својој, по један ми живот
Натраг враћа!... Ох, не стој ми... не стој!
Радост ми је ноге приковала
Земљи црној; притрчат' не могу,
Да прекратим вечност, што од тебе
Твоју мајку дели!...

Гргур.

Да притрчим?... Куда ћу?... Камо ћу?...
Ох, да могу ноћу прејурити,
Која дели од љубави мајке
Сина јадног!... Ох, да могу грдну
Помрчину разгонит' светлећом
Звездом љубави матерње!...
Да притрчим?... Долегио б', мајко...
Ал' не могу;... јер ја те не видим...
Не видим те... ја очију немам...;

Јелена.

Ха! шта рече?... Шта изусти, јадан?...
Ох, Гргуре, не титрај се с мајком;...
Не играј се тако са светињом
Љубави матерње!... Ох, пореци
Ту лаж црну из млађаних уста,
Што т' измисли незрелост твоја,
Тек да мучиш срце материно!...

Гргур.

Камо среће, да порећи могу
Ту истину ко лаж црну?!... Ал' не!...
Истина се порећи не даје!...

Стеван.

Брате... брате!... зар до тога дође?...

Јелена.

Је л' сан ово, ил' је црна јава?...
Ал' не... сан је!... Та сан је то само!..
Да је јава мртва бих лежала,
Укочена, бледа;... а срце ми
Још у грудма ево куца!... Сан је!
Страшан сан је само!... Јер ето вас,
Где стојите укочени, бледи,...

Ни око вам на лицу не трепће,
Ко прилике страшног сновиђења!...
Да је јава, досад би се давно
Угушила у језеру суза,
Што би јади срцу изцедили....
Сан је дакле... то сан бити мора!...

Гргур.

Јесте, сан је... сан је само, мајко!...
То сведочи помрчина густа,
Која ми је на очи насела;
То сведочи и прилика твоја,
Коју гледим тек ка усну тешком!...
Ал' тај сан ћу боравит' до гроба!...

Јелена.

Ох, ко ће ме те неизвесности
Опростити грозне? ... Ти, Јакшићу? ...
Ал' ти око у сузи огрезло ...
Истина је дакле? ... Сви плачете? ...
Зар ја немам суза у очима? ...
Зар већ нема срца у грудима
Овим више? ... Ил' су сви извори
Влажних суза веће усанули
Од жестине јада големога? ...

Ох, Гргуре . . . сине! . . . Ко је теби
Ископао очи, — изчупо је,
Раскино је срце ми у грудма! . . .

(приђе му и пригрли га срцу)

Теби Турци очи ископаше, —
А мене ће суза ослепити! . . .
Онемио, ко је измислио
Грозно дело, да т' с њиме нагрди! . . .
Ослепио, ко се усудио
Руку дићи, да безбожну мисо
Ту на теби сврши! . . .

Јакшић.

Ох, несрећо, докле ћеш нас гонит'? . . .
Црна слутњо, зашто се испуни? . . .
Ето помоћ, што нам Султан шаље;
Тако штују Турци посланика! . . .

Стеван.

Ха, Јакшићу! . . . то ћемо осветит'! . . .
Сваки тренут мучнога живота,
Што ће брат ми провести у мраку,
Нек' исплати тисућ' турских глава,
Свака суза из његова ока
Нек' их стане тисућу живота! . . .

Шишман.

Пуцај срце од жестока бола, . . .
Цепайте се груди моје верне;
Лијте, сузе, . . . слијте се у грлу,
Нек' у мору вашем утопи се
Душа моја, да не живим више,
Да не гледам оваку неправду! . . .
Одлазите ви побожне мисли,
Које досад руководисте ме,
Јер у Бога више вере немам,
Кад овака недела допушта! . . .
Прав'те места пакленом ђаволу,
Нек' памећу он ми господари . . . .
Њему ћу се од сада клањати,
Кад Бог више за нас и не хаје! . . .

Гргур.

Стој, Шишмане, не дирај у Бога, . . .
Он још један ту помоћи може.

Шишман.

Та беснилу моме краја не знам,
Очајност ми памет помрчала,
Већ ни себе више не познајем! . . .
Ал' освету извршити морам,

Ма сам ђаво на мене устао! . . .
Господару што мојим очима
Немогох ти твоје заменити? . . .
Зашто оде проклетим Турцима, —
Зашто с' баца вуку у чељусти?! . . .

Гргур.

Бог је ову каштигу послао
С неба доле на мене грешника,
Да накаже мене за безбоштва,
Што починих по свету овоме,
Отиснувши немоћнога стрица
Из дворова његових дедовских,
Да мораде на камену ладном
Душу своју презрен испустити; —
Хулећ' матер, гложећ' се с рођеним
Братом својим! — И најпосле јоште
Нерасудност моја заведе ме,
Да помоћи од душмана тражим
Против своје браће једнокрвне . . .
Зато морам жив сарањен бити,
Самовати у кругу вашему,
Туговати међу веселима,
Ноћцу гутат', кад вас светлост грије,
Смрт желити за живота млада! . . .

Шишман.

И свему је Абоговић кривац! . . .
Он доведе нас до ове нужде,
Он нас баци у невољу тешку,
Те с' гушимо сада у сузама! . . .

Јелена.

Јест'! ох, јесте . . . он је свему кривац! . . .
Некада га као Бога штовах,
Рај ми беху груди му витешке,
Кад на њима тијо наслоњена
Ко кроз санак бајни слушала сам
Ласкаве му речи о љубави
Неизмерној, жаркој! . . . Ал' сад видим
Лаж његову, лаковерност моју . . . .
Ох, просто му никада не било
Што превари срце ово верно! . . .
Хајд', Гргуре, хајде у горнице . . .
Груди моје нек ти јастук буду
Глави твојој тугом измученој! . . .
Хајде, хајде! . . .

(Јелена и Гргур оду)

Стеван.

Дај савести Јакшићу . . . Шишмане . . .
Да с осветим том мрском крвнику,
Да с' осветим . . . или да погинем!

Јакшић.

Помоћ нам је Турска изостала;
И сами ће Турци данас сутра
Подићи се на нас са оружјем;
Како ћеш се осветити, реци? . . .

Шишман.

Хајдмо у двор; ја ћу да вам кажем,
Како да се том Абоговићу
Осветимо . . . Ха! када јунаштво
Осветит' се не зна, лукавство ће
Знати! . . . Хајдмо, у двор! . . .
(Стеван и Јакшић оду.)

Шишман. сам

Ха, Абоговићу! . . . час се ближи,
Да т' не стане са овога света! . . .
Досад си ме добро послужио, —
Опремај се за полазак тамо,
Јер више те на свету не требам . . .
И ви ћете скорим сви за њиме! . . .
Златна круно, скоро ћеш засијнут'
На лукавој глави Шишмановој! . . .
(оде)

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

(Абоговићев чадор у стану под Смедеревом.)

Абоговић. (сам дође, држећ писмо у руци.)
Не верујем чисто самом себи!...
На помиру сама она зове?...
Ваљда мисли, да угаљ проклетства,
Којим ми је срце отровала,
Бистру памет тамом обавила,
Јоште тиња у грудима овим? —

(чита)

„Зар са наше мржње и проклетог раздора да
цела Србија страда? — Зашт' да народ кукаван пати
од неслоге наше?“

(седне и замисли се)

Туђа помоћ изостала ми је;
А Турци се веће упутили
Са тлачећим кораком Србији!...
„Како знате!“ краљ босански рече;
„У ваш раздор мешати се не ћу!“...
Тако свака кукавица знаде!...
Босно, Босно... ти ћеш бити крива!
Сестре своје рођене с' одричеш...
Сама себи гроб ћеш ископати;
Јер не стане л' Србије са света,
И твој час ће последњи куцнути!

Но ако је ово позивање
 На помиру тек ново притворство,
 Нова мрежа освете очајње?!...
 Не, ја нејдем њима!...
 Ал' чиме ћу дочекат' Турчина?...
 Данас сутра биће на граници!
 Зар раздором и неслогом мислим
 Да одбијем прождрљивог звера,
 Који веће чељусти отвара,
 Да прогута кукавну Србију?...
 Морам ићи!... То Србија иште;
 Нужда њена — нужда је и моја,
 Та за њу ћу и последњу капку
 Крви своје радо источити!...
 Нека буде смрт извесна тамо —
 Идем... идем!... Та спасења народ
 Изчекује од Абоговића,
 Од њег' тражи мелема за ране,
 Што проклети раздор зададе му...
 И он ће му наћи изцелења,
 Ил' ће ладну смрт загрлит' вољно!...
 (Божић дође)
 Ха, Божићу, баш добро, те дође! —
 Од кнегиње ево књигу добих...
 Позива ме себи на помиру.

Божић.

Ал' отићи ниси наумио?...

Абоговић.

Од помире моје са кнегињом
Спасењу се надам целој земљи...
И ја сам се решио, да идем!

Божић.

Ја ти велим, нејди, господару!
Слутња нека на срце ми пала;
Ласно може истином постати,
Што ми данас тек као у тами
Излази пред очи. —
На тај позив не бих им ишао!

Абоговић.

Морам ићи, Божићу, ја морам!...
Краљ босански од самог помисла
На устанак већ се устравио,
Те с' повуко као пуж у љуску;
Бугарску је душман притиснуо,
Не сме народ ни да се помакне;
Арбанаси сами међу собом
Не сложни су, — по примеру нашем! —

Па од куд нам помоћи? — Де реци! —
А Турци се крећу од Једрена
Са четама својим; амо јуре
Као гладни вуци из планина —
Па ако се сад не измиримо
И сложке им на пут не станемо . . .
Србија је пала . . .
За навек ће бити изгубљена! . . .
Турци знају за нашу неслогу,
Приликом ће згодном хаснити се!

Божић.

Ал' ако ти наша Деспотица
Реч задану неверно погази, —
Као што је веће више пута
Учинила — шта ћеш онда? Шта ли
Ми остали? —

Абоговћ.

Ох, немој ме одвраћат' Божићу! . . .
Зар да с нова раздор започне се,
Који нам је све најбољу крвцу
Похарчио нашу, стаманивши
Узорите толике јунаке? . . .
Села стоје и сад попаљена,

Њиве су нам погажене, пусте . . .
 Ратар жудно мира изчекује
 Да понови са трудом знојавним,
 Што копите коњске немилосно
 Потлачише! . . . Па сад опет јадан
 Да с' превари у надању своме? . . .
 Не; клетва би целе земље србске
 На мојој се глави извршила,
 Јер на мени беше, мир и срећу
 Да повратим земљи . . . .
 Тисућом би сирочад ме клела,
 Што их лиших неге отаца им
 Брижљиве и марне;
 Мајке би ме србске проклињале,
 Што са мене синци изгибоше . . .
 Зар проклетство вако да ме стигне?
 Не, заиста не ће! — Абоговић
 Живи јоште само за Србију,
 Њеној срећи жртвоваће своју! . . .

Божић.

Ти се надаш, са овим кораком
 Да одклониш од земље проклетство,
 Које нас је, — на жилост је тако! —
 Толко крви већ јуначке стало;

Ал' шта, ако са овим кораком
Још учиниш горе? . . . Раздор клети
Још већма ће разпламтити срца
И распирит' страсти разуздане,
Ако тебе несрећа погоди . . .
А бојим се . . . ја се јако бојим . . .

Абоговић.

Нека буде! . . . Захтевају л' крви,
Ево срца, нека га распоре
У беснилу своме, па нека се
Мојом крви жедни већ напоје . . .
Крв народа тек да се сачува;
Требаће нам Божићу што прије!
Нек' на мени боље буду они
Издајице, нег ја на народу! . . .

(Гласник дође, сав разбарушен од хитњ.)
Шта је? — Шта ми носиш?

Гласник.

Господару,

Зао ти глас са међе доносим;
Око Ниша силна Турска војска
Притиснула поље; нико не зна,
Куд је Султан с војском наумио;
Ал' Србију тешко ће обићи!

Абогових. (даде гласнику знак, да одлази)

Чуј, Божићу, Турци су код Ниша;
Зар свађене да нас дома нађу,
У раздору гадном раскинете? —
Не, ја идем . . . идем Деспотици! . . .
Опасност ће нова, која грози
Домовини нашој, измирит' нас;
При промислу на невољу нову
Зближиће се срца раздражена,
Стицаће се крвца узрујана;
Мржњу ћемо стару заборавит',
Која нас је досад растављала;
Ако руке љубав нам не склопи,
Склопиће их свеобшта невоља! —
Чуј, Божићу ти остајеш овде,
Место мене ти ћеш заповедат';
А ја идем да ти скоро дођем
Са радосном вешћу од кнегиње!

Божић.

Ох, дај Боже да се скоро вратиш! . . .
Ти полазиш с јаким поуздањем,
Да ћеш свршит', што си наумио;
Срећно т' било, — ал' ја се не надам.

Абоговић.

Ја бих реко, ти с' узалуд бринеш,
 Пријатељу драги. —
 Шта б' хаснило кнегињи Јелени,
 Да ми узме живот? — Та ви други
 Остајете јоште под оружјем;
 А пре бих се ја њој поклонио,
 Нег' ви што би!... А веру ми даше,
 Да ни длака на глави ми не ће
 Повређена бити....
 И Шишмаи ми ево о помири
 Овде пише;... он држи зацело,
 Да ћемо се братински сложити;
 Шишман бар ме изневерит' не ће?!
 Нег' учини, као што ти рекох;
 Ид' Божићу, војводама кажи,
 Да су мирни, док се ја не вратим.

Божић.

Истина је, стариј' сам од тебе,
 Ал' признајем тебе за врснијег,
 И послушат' увек сам те готов.

(оде)

Абоговић (сам)

Коцка паде!....
 Мирити се идем са кнегињом...

А је л' можно измирит' се с њоме? —
Је ли можно ране извидати,
Што зададе она срцу моме?...
Не, ... никада! ... моје ће се ране
Још у жешћем болу позледити,
Отроваће срце бедно ово! ...
Ал' прегрдне ране мог народа
Изцељене биће! ... Србска земљо,
Твој мир моме срцу смрт доноси;
Што је твојој рани мелем благи, —
Отров љути животу је моме! ...
Али чашу горкога пелена,
Којим ти је судба наздрвила,
Искапићу данас место тебе,
Ма горчина љута до гроба ми
Раздирала и палила груди! ...
(одлази.)

ПЕТА РАДЊА.

ПРВИ ПОЈАВ.

(Двориште у деспотском двору.)

Шишман и придворник један, дођу

Шишман.

Добро пази; као што ти рекох,
Својом главом јамчиш ми за њега!

Придворник.

Када целат свој посо доврши,
Главу ћу му сам у двор донети.

Шишман.

Па му не дај, да с' ваздан исприча;
Могао би стоку побунити
Гладким речма из ласкава грла,

И срца им мека обманути,
 Да га пусте!..... Ја га добро знадем,
 То је велик лисац!

Придворник.

Чим с' укаже, знак целату даћу!

(оде.)

Шишман. (сам)

Ха, ха! Ваљан данас лов учиних...

Сама тица дође у вигове!.....

Крај се ближи већ намери мојој;.....

За по часа Абоговић сврши! —

Нек' одлази, и време је веће;

До сада ми лепо помагаше,

А од сад би на путу ми био.....

Што он поче, ја ћу да довршим:

Крвав барјак бунте раздражене

Што га он испусти, ја ћу дићи

Јоште жешће противу кнегиње,

Да осветим тог Абоговића,

Ког ја послах у пакао прни! . . .

Та за мном ће народ радо поћи,

Да освети својега љубимца

На кнегињи мрској . . . .

Натраг мисли! . . . Ево их долазе.

Стеван и Јакшић (дођу)

Стеван.

Па јеси л' га видео, старино,
Како с' поче с прва одупират';
Ко помаман на ноге поскочи,
Када виде ланце где донеше. —
Ал' више нам наудити не ће;
Последњи пут беснио је данас.

Јакшић.

Но кнегиња ништ' о томе не зна;
Ја се бојим, да нам не поквари,
Што са муком тешком достигосмо,
Те пропусти помамнога тића,
Да у очи после нама жешће
Још залеће... Кнегиња га тајно
Још једнако цени и поштује. . . .

Стеван.

Шта, Јакшићу, њега да пропусти? . . .
Прије своју изгубићу главу! . . .
Ал', Шишмане, је ли све приправно?

Шишман.

На губишту целат справан стоји.

Стеван.

Мој Шишмане, велика ти хвала,
Ти избави нас од бунтовника! . . .
Ал' ево нам сокола помамног
Са везани крили! . . .
(Абоговића воде у ланци под стражом)
Где Деспоте србског у ланцима?
Каква њега невоља нагони,
Да промене наруквице царске
С тврдим гвожђем? . . . Ил' си грешник тешки
Па науми данас покајат' се,
Те сам себи каштигу изабра? . . .
Море кнеже, па где ти је круна,
Ваљало би, да с' и њу понео? . . .
Срамота је то од вас, господо,
Да пустисте Деспоту без круне
Полазити на сретно венчање
Са престолом србским!

Јакшић.

Штета, што ће ова редка глава
Пасти данас под мачем целата . . .
За круну је баш створена била!

Абоговић.

Боже . . . Боже! . . . Видиш ли поругу,
Коју сносим од ових зверова? . . .

Ха, зликовци! . . . Зар вам није доста,
 Да згазисте реч задану своју,
 Него ми се јоште и ругате? . . .
 На веру ме амо домамисте,
 Да ме после целату предате,
 Јер јунаштва ни толко немасте
 Да са мачем потражите мене
 У крвавом боју, но се кристе
 Као гује иза тврде стене,
 Чекајући на згодан тренутак,
 Изненада да ми прискочите
 Са отровом свог пакосног срца! . . .
 Хајд' нека вас! . . . Тренутак ће доћи,
 Кад ћете се љуто покајати,
 Проклињати мисо безбожничку,
 Што згазисте у безумљу своје
 Реч задану! . . . .

Стеван.

Од тебе се томе научисмо;
 Ти си први клетву погазио,
 Којом си се заклео кнегињи,
 Да је никад изневерит' не ћеш;
 А после си бунтом се дигао,
 Да нас срушиш с престола дедовског!

Абоговнѣ.

X Ох, кам' среће, да сам вас срушио,
 Да сте досад већ у паклу црном,
 Куд управо сви и приличите;
 Те би данас србска отачбина
 Чиста била од грчкога гада,
 Свету круну њених прадедова
 Што окаља вероломством својим! . . .
 За по часа спашће ова глава
 Са рамена мојих . . . . она досад
 Још не клону никад под ударцем
 Душманскога мача; рука ова
 Прва беше на мачу челичном,
 Кад требаше бранит' домовину,
 А последња крваво је гвожђе
 Испуштала натраг у корице. . . . .
 Сад ће клонут' под ножем целата —
 Ал' с њоме ће клонут' и Србија . . .
 X Смрт је моја — смрт целе Србије! . . . .

Јакшић.

О, не бој се, полази спокојно; . . .
 Заостаје још доста детића,
 Који ће је увек бранит' знати
 Од оваких гнусних бунтовника.

Абогових.

Зликоваца доста заостаје,
 Који ће јој ноктима својима
 Раздирати живце; заостаје
 Јоште доста тигрова и гуја,
 Који ће јој крвцу расточити,
 Жеђу љуту само да загасе
 На крвавом, вреломе извору
 Издробљеног братинскога срца!
 Још сте сложни док је мене жива,
 Јер имате на кога бацати
 Јед пакости из желудца свога;
 А кад мене не буде на свету,
 Устаћете један на другога
 С ножевима крвавим у руци,
 Наоштреним на тоцилу своје
 Страсти необуздане . . . . .
 Јер срце вам не зна друге ране
 Осим крви човечанске! . . . . .

Шишман.

Господару, на што слушају даље
 Будаласта збора безумника? —
 Заповеди, нек' погана уста
 За навек му једном запуше се!

Абоговнѣ.

Зар с' ту и ти, сатанско колено? —
Добро ти је твоје црно дело
У савезу с мрским подземником
Испало за руком; ... провидим те,
Ђаволе подмукли! Ал' ће скоро
И твој часак последњи куцнути.
А кап свака крви пролирене
Србске, враже, на твоју ће главу
Ту подмуклу пасти! — —
То ј' сатана, што нас безазлене
У паклену мрежу своју скотка . . . .
Чувајте га с', све ће вас изести!

Стеван.

Бути, псето; рад си да завадиш
На самрти нас овако сложне? . .
Кано вашка, кад ланац гвоздени
Осети на врату, па зубима
Око себе кида, што год дође
До чељусту запењени. —
Ал' лоша те срећа послужује;
Ето т' ланца, на њему иступи
Изоштрене зубе; . . . њега обли
Отрованим сметом жучи своје;

Ал' нас никад више троват' не ћеш . . .
Водите га! . . . .

Абоговић.

Хајде, водите ме! —

Никада се јоште Абоговић
Не побоја смрти . . . . .
Од малена он се навикао
Смело њојзи у очи гледати! —
Ал' смрт моја биће освећена! . . . .

(оде са стражом)

Стеван.

Бадава си, псето, трудио се,
Да посејеш и међу нас семе
Раздора, неслоге . . . Осврни се,
Ми стојимо тврди као стена; —
Један другог изневерит' не ће! . . .
Сад на ноге! . . . Још нам заостају
Присталице овог бунтовника;
Једним махом њи ће мо расути,
Кад овога с пута уклонисмо. —
Глава пада; . . . а труп ће за главом! —

ДРУГИ ПОЈАВ

(Чадор Абоговићев у стану под Смедеревом.)

Дриновић и Твртковић дођу.

Дриновић.

Од тог мира прије злу се надам,
Него добру; не требасмо њега
Ни пустити сама Деспотици!

Твртковић.

Кад никога не хтеде повести; ...
Знаш му нарав; — куда главом нагне,
Ту му немој пута препречити,
Ако желиш да читав останеш!

Дриновић.

С те наглости своје нерасудне
И главу ће једном изгубити. —
Ал' шта ј' ово? — Божић амо трчи ...
Каква њега невоља нагони,
Старе ноге да трку приволе? —
Па гле, ево и Шицмана с њиме! ...

Божич и Шишман дођу.

Твртковић.

Но, Божићу, шта си тако хитан;
Ил' нам носиш каква тешка гласа?

Божич.

Ево Шишман, он нек' вам казује
То сатанско дело, сред божјега
Што с' учини дана, на срамоту
Нашу и целога народа!
Ја казиват' не ћу.... нити могу!
Срце стало, куцат' више не зна, —
Од чуда ми следила се крвца
Сред хитрога тока у жилама!....
Памет ми је главу оставила,
Те с' витлају мисли узмућене
Као стадо вуком разагнано
По широком пољу....
Ох, да страшног.... ох, да грозног дела!

Твртковић.

Ма говори, Шишмане, говори! —
У страху ми срце уздрктало,
Не могу те дуго изгледати.

Шинман.

Стојте, сузе! . . . Не гуш'те ми гласа,
Докле дело грозно не испричам! . . .
Натраг, раго . . . издајниче влажни, —
Труло чедо срца размажена; . . .
Натраг, велим, . . . не ружи ми лица! —
Зар ја више нисам јунак? — Нисам? —
Кукавица ја сам, . . . кукавица! . . .
Та ни сузе уздржат' не могу,
Камо л' мача сечиво отрпет' . . .
Па је л' чудо? . . . је ли чудо какво? —
Та при самој причи о безбоштву,
Којег бијох данас очевидац,
Срце ће вам тврдо уздрктат' се
У грудима ко прут танки, кад га
Вихор дрма! . . . Не, причат' не могу!

Дриновић.

Већ почињем нешто разбирати . . .
Ох, говори, ако знаш за Бога!

Шинман.

Та како ћу језик преломити, —
Како ли ћу уста приволети
На ту причу, од које се грозим? . . .

Кнежевина вишеславска поста
Удовицом; . . . господар погибе! . . .
Изгуби нам војска свог јунака
Најхрабријег и најврснијега;
Изгуби нам земља бранитеља;
Изгубисмо и ми пријатеља
Највернија, а друга најбоља! . . .
Није терет доста тежак вама? —
Ха, идите! — У вас већ су жице
Покидане, које с' одзиваше
У срцу вам при сладкоме гласу
Пријатеља свога, . . . те сад веће
Умукнуше немо. —

Дриновић.

Ох, неверо, црни роде пакла,
Где си, где си, да т' мачем исплатим?!

Шишман.

Где је, питаш? — На србском престолу! . . .
На престолу србском . . . ха, ха! — ту је
Згодно легло себи изабрала!

Дриновић.

Па све да је и у седмом небу
Опет ћу је ја осветник наћи! . . .

Хајд' јунаци... диж'те се на ноге! —
Шта стојите као немо стење? —
Зар да дело 'вако без освете
Те крвнике прође?

Божић.

Неће проћи; не! вере ми, не ће!...
Ова десна још ће их сусетићи,
Да нож оштар љутог осветника
Забоде им у гркљан крвнички
И црне им душе туд изгони....
Ил' нек' ова глава гроба нађе
Под каменим стењем, за којим се
Крвници сакрише!

Шишман.

Та зашт' дође прождрљивом зверу
Сам у нокте? ... Зашто да послуша
Глас примамљив Гркиње варљиве,
Која песму певајућ' о миру
За собом је аждају прикрила,
Са чељустма грозно сиктајућим,
Да прогута нехатна јунака,
Чим с' приближи леглу издајничком!
Камо мени уши, очи беху,

Да не дочух сикање аждаје,
 Да не видох, куд штекћући језик
 Свој опружа? . . . Али нека . . нека! —
 Ево и ја на ноге се дижем; —
 Подиже ме то крвничко дело,
 Што с' изврши на мом пријатељу . . .
 А ово ће подићи и народ,
 Да освети смрт свога љубимца,
 И неверство, којим уграбише
 Из недара његових јунака,
 Каквог мајка више родит' не ће! —

Божић.

И тај измет пакла проклетнога,
 Што реч дану бесрамно погази,
 Још да седи на престолу србском? —
 Ха, јунаци! . . Хајд', купимо војску,
 Раструбимо убиство по стану,
 Нек' се диже Србин на освету! . . .
 А ми, браћо, закун'мо се овде:
 Мач не спушћат' прије у корице,
 Док од срамне крви издајника
 До балчака сав нам не захрђа;
 Не узети пречешћа у себе
 Не склопити прије трепавица,

Нит' окусит' сладак сан одмора,
 Не загрлит' љубу у постељи,
 Нит' пољубит' чедо у колевци,
 Док над гробом друга убијена
 Не проспе се крвца издајника!...

Шипман.

Аман, браћо, тај ми говор прија!
 Ево вам се и ја, браћо, кунем
 Србском вером, поштеним именом,
 Успоменом славних праотаца,
 Да ћу прије душу изгубити,
 Него што ћу одступит' од вере
 Једним словцем само!...
 Друже верни, кој' нас одзго гледаш,
 Загледај нам у срдашца наша;
 Ако нађеш и помисла гдегод
 О издаји и неверству каквом,
 Нек' на двоје расцепе се груди,
 Нека други виде срце оно,
 Које отров у себи прикрива...
 Свети пепо твој ћемо осветит',
 Ил' ћемо се скупа са својима
 Закопати под стенама тврдим,
 Које деле нас од проклетника! —

Божић.

Хајдмо, браћо, разредимо војску:
 Сваком каж'те за губитак тешки,
 Који нас је све данас десио,
 Нек' свак данас осветником буде! —
 На град ћемо јуриш да чинимо,
 Да смрвимо камене бедеме,
 Па да онда ко гром из облака
 Бацимо се на душмана свога.

Шишман.

Ид'те, браћо, свак нек буде справан;
 Ја знам граду страну најслабију,
 Тамо ћемо сложке навалити . . . .
 (војводе оду.)
 Хајде . . . хајде, кољите се за ме
 Гложите се још за часак само,
 Док ми помоћ турска не дојезди;
 Помоз'те ми уграбити круну,
 Када за вас ни једнога није . . .
 Још им не ћу одкрит' тајну своју,
 Да сам и ја лозе Немањине;
 Јер како су кивни на браћу ми, —
 Омразити могу још и мене. — —
 То ћу казат', кад већ круну србску

Међу мојим прстима осетим . . .

(Мајко . . . мајко! та погледај доле . . .

Погле сина, како т' освећује!

Је л' ти право . . . је л' по вољи, мајко? —

Јоште корак, па сам на престолу. .

Још скок један, па врх достига сам

Среће своје, и круна је моја! . . .

Мутно небо, што сад ниси ведро? —

Светло сунце што се данас кријеш

Иза црних, претећих облака?

Што си с' данас, небо, намрштило,

Као да ми претиш за издајство,

Којим дођох до круне злаћане? . . .

Ха, ха! Небо, небојим се твога

Мргодила! . . . Не треба ми сунца,

Нит' његове сјајности варљиве —

Та круна ће скорим засијнути,

Та круна ће мрак на челу твоме,

Поносито небо са јасношћу

Разагнати својом . . . док се вијне

Шишману на главу! . —

(одлази.)

ТРЕЋИ ПОЈАВ.

(Улице Смедеревске. — Бој, трубе, нападаји, сеча. Деспотови двори у пламену).

(Излази чета уплаирени Јеленини војника; гунгула)

Први војник.

Куд си наго? — Овамо је пропаст,
Шишман нам је дворе попалио! —

Други војник.

Још је горе тамо; — Турчин нас је
Са свих страна неверно оплео —
На одпор се немож ни мислити.

Трећи војник.

Тако дакле узалуд гинемо!

Други војник.

Зато беж'мо!

Први војник.

Да бежимо, велиш? —
То баш не ћу, ма ми глава данас
Сабљом турском посечена била.

Четврти војник. (дојури.)

Којима су ноге заостале
Нек се спасу још докле је време;
Ко с' узбрани, гроб ће си зградити.

(сви нагну бежати.)

Јакшић са Стеваном дође им на сусрет.

Јакшић.

Куд бежите? — То л' вам је јунаштво? —
Кукавице! — Амо у бој замном!

Други војник

Нејди кнеже, тамо све изгибе!

Јакшић.

Шта, да нејдем? — Гњиле кукавице!
Ко вас роди, кад тако зборите?
Србија вас није одранила —
Јер не би је данас остављали
Срамно тако у највећој нужди;
Та ни штенци не ће оставити
Матер своју кад је са сви страна
Све најљући зверови окупе, —
Но јоште ће око мртве мајке
Купити се, бранећ тело своје
Ранитељке у самом мртвилу! —

Куд сте наумили? —
Ка женама својим? — Та те ће вас
Преслицама одагнат' од себе,
Што им пород тако окаљасте!
Ил' туђину? — Тај ће вас презрети, —
Јер не треба за госта кукавца,
Који не зна бранити огњишта,
Натопљеног скупоценом крвљу
Поштенијих својих прадедова! —
Хајд'те за мном! — Кад нам ваља мрети,
Погинимо ка наши дедови; —
Њину славу каљати не смемо;
Није она наша стечевина!

Први војник.

Шта стојите? Хајдмо за Јакшићем!

Сви.

Хајдмо за њим кад је крајње време!

(Сви оду.)

Шишман дође

Шта је; . гори? . . . . Горте горди двори!

Сагорите и грех онај црни,

Који мајку у пако ми сруши,

Кад јој отац пољубац украде,

Виновника Шишмановог бића! —

Та ми ватра очинскога двора
Гаси огањ у осветним грудма —
Огањ морам огњем загатити! . . .
Гор'те двори! — Некада ми отац
У вама је матер преварио,
Пак ћутасте; не хтесте одати
Грех тај црни свету радозналом
Но га верно кристе међ зидове
Не хтедосте срушити се тада
Над грешници! . . . Рушите се сада . . .
Али тајну оне глуве ноћи
Заронити више не можете!
Још који час свет ће знати ко сам,
Пак ће ми се смерно поклонити!

Дриновић журно дође
Зла ти срећа на одмору твоме;
Јакшић ено потисну Божића
Из обкопа с нова . . . грдна је невоља . . .
Ласно ће нас опет разгонити

Шишман.

Ха Јакшићу, ево и Шишмана;
Но се чувај, у мене је сабља
Која сече најтврђе оклопе,
(оду обоје)

Јелена и Гргур (са стране одкуд је ватра)

Гргур.

Стани, мајко; не могу ти даље;
Ноге су ме већ слабе издале
Корачајућ по густоме мраку,
Кој' ме јадна од свуд окружава.

Јелена.

Да станемо? — Куку мени тужној! . . .
Ал' ту ће нас душман сустигнути.

Гргур.

Нек сустигне . . . нек раскине једном
И последњу жицу, што ме јадна
Јоште за свет веже. — Нек прекине
Живот овај мучан и чемеран,
Да с' прекине и поворка јада
Већ несносних мојих! . . .

Јелена.

Куку мени . . . куку несрећници! . . .
Све душмани данас узеше нам. —
Двори ено у пламену букте;
Стуб високи славе Бранковића,

Ког зградише мучно прадедови,
Већ се руши и у густу таму
Незнатности пада! . . .
Растопи се на жестоком огњу,
Којим душман храниште му спали,
Где с' одржа толико столећа! . . .
Бунтом мрском уздрмани престо
Србски сурвао се веће . . . .
Никада га више подић' не ће
Од Србина нико . . . . Са пламеном
Наших белих двора угаси се
Нада моја, која ме крепљаше
Све до сада! . . . . Са пепелом оних
Изгорелих гордих развалина
Зарони се сва будућност ваша!
Има л' дегод владара на свету
Несрећнијег од мене несрећне?!

Стеван дође.

Беж'мо, мати . . . бежимо, Гргуре . . .
Узастопце смрт за нама јури! . . .
Пријатељи сви нас оставише,
Један Јакшић још се за нас бори;
Неверни је Шишман преотео
Веће маха, па сад бесни као

Дивљи вепар међ' нашим! . . . .
Наша срећа већ је утонула,
Наше небо већ је потавнило,
Наша звезда за навек заиђе! . . . .
С једне стране Шишман притиснуо,
С друге стране Турци наваљују,
Што Шишману у помоћ дођоше;
Они ничу ко из црне земље
И јурдишу као гладни вуци,
Да се нашим раздором користе! . . . .

Јелена.

Зашт' погибе данас Абоговић?
Зашт' пренагли са смрћу његовом,
Те подстаче против нас сав народ? . . . .
Када дође веће на помиру,
Зашт' братинску руку не пружисте,
Већ слушасте речи издајника,
Те га смрти грозној предадосте! . . . .
Смрт његова . . . . смрт је нама свима;
С њим пропаде и цела Србија! . . . .

Стеван.

Сада видим, шта смо учинили! . . . .
Ал' кајањем већ не одклониемо
Црну пропаст, што пред нама зија. —

Јелена.

Да он живи, све би другче било....
Ал' премишљат' сада није време; —
Хајде, беж'мо, јадна децо моја; —
Чамци стоје за нас на Дунаву,
Спасимо се на угарску страну. —
А Србија . . . . за њу је већ касно!

Стеван.

Већ помоћи ни од куда нема . . . .
Судба наша — судба је народа!...
Господари до сада смо били,
Од сада смо туђински робови...
(Чује се близу сеча)
Жедни вуци штекћу већ за нама...
Хајде, . . . беж'мо . . . ускоримо брже . . .
Јер милости од њих се не надај! . . . .

Јелена.

Збогом, земљо! . . . Никада те више
Видет' не ћу у животу своме! . . . .

Гргур.

Збогом, земљо . . . . мили завичају! . . .
Тама твоја још ми светлост беше, —
У туђинству још тамније биће!

Стеван.

Збогом, роде . . . збогом, домовино! . . .
За мене си за навек пропала . . .
Никада те својом звати не ћу! . . .
(оду сво тројѧ)

Шишман долази у борби с **Јакшићем.**

Шишман.

Ха, Јакшићу, ето крв ти цури . . .
Самном данас лоша ти је срећа!

Јакшић.

Нека цури . . . нек потоком лије . . .
Ал' јошт снаге у мишци остаје,
Да т' накажем за црно неверство.

Шишман.

Стој, Јакшићу не проливај крвцу
Из мог срца, Немања је извор
Ове крви; . . . престо србски мој је; —
Деспот Лазар отац ми је био,
Ја сам син му најстарији! . . .

Јакшић.

Ха, с тим горе . . . с тим горе по тебе;
На браћу си мач крвав подиго! . . .
(рани Шишмана)

Ево за њи! . . .

(прободе га)

Ово за Србију,
Коју ти си у пропаст бацио!

Шишман. пада

Добро си ме, псето, погодио, . . .
Крај је сада свему! . . .

Јакшић.

Камо срећа да сам ти неверство,
Што с' носио у грудма отровним,
Још зарана упознао . . . .
Не би данас цела земља србска
У чељусти дивијему змају
Сама улетила! . . . .
Абоговићу . . . . Абоговићу! . . . .
Зашт' се даємо од овог крвника
Обманути . . . . у пропаст сурвати? . . . .
Крај је свему . . . све је већ пропало! . . . .
Хајд', Јакшићу, сад у бој најљући,
Јер и теби ваља данас мрети,
Кад последњи час Србији куцну! . . . .

(оде.)

Шишман.

Ох, како ме љуто ране тиште . . .
Дајте, воде . . . само једну капку . . .
Ил' сеците . . . испарајте груди
Злоковарне ове . . .
Оне вам справише . . . свима пропаст . . .
Ја сам издо земљу Махомету . . .

(диже се мучно на руке)

Чујеш, смрти . . . ја сам издаица! —
Не долазиш јоште? . . .
Дајте воде . . . дајте једну капку, —
Жеђа . . . пали груди . . . распорене . . .
Ил' дај крви србске, да с напијем . . .
Крви србске . . . ха, ха! . . . или своје! . . .
Чекај, паклу . . . не дави ме тако; . . .
Узми душу, — само ме не мучи! . . .
Ха, ха! . . . Душу узми! . . . Та теби је
Давно веће намењена, паклу . . .

(отискује руком по ваздуху)

Ох, не гуши . . . не гуши ме тако . . .
Ти с' то оче? . . . Што с' на мене мрштиш? . . .
Зар ти нису дела синовљева
По вољи била? . . . Ха, ха!
Зар си и ти већ у паклу, оче? . . .

Ево т' сина . . . . узми моју душу, —
 Искупи се са њоме из пакла . . . .
 Само немој гушити ме — и ти! . . .
 А ви други? . . . Шта ће те ви са мнош? . . .
 Зар се — цела Србија подигла . . . .
 Да ме мучи . . . да ме дави . . . гуши?
 Ха, ево ме . . . Гле, како с' смејете! . . .
 Црни друзи, — смејте се . . . смејте се . . .
 Ево вама — и црног . . . Шишмана! . . .

(умре.)

Јакшић (дође тешко рањен.)

Овде ће ми живот да с' угаси,
 Који беше Србији посвећен!
 Ох, Србијо, твој пад већма тишти
 Срце моје, него што ће душа
 Да остави уморено тело! . . .
 Сјајна с' била некада, Србијо;
 Ал' проклети раздор међусобни
 Помрча ти твоје сунце јасно . . .
 Од сада ће, — ох, земљо несрећна, —
 Густа тама са црнилом својим
 Твоје груди притиснути . . .
 Крст ће пасти; . . . месец ће ти сјати, . . .
 X Бог зна, кад ћеш опет васкрснути

Из мрачнога гроба твога! . . .
Од ваздуха ране заладнеше; —
Смрт, осећам, ближи ми се срцу,
Да му удар ладном руком својом
Обустави за навек! . . .
Са тобом сам, Србијо, живео, —
Са тобом ћу ево и да умрем! . . .
Ја свој поса сврших . . . Збогом . . . Збогом . . .
Земљо мила мојих прадедова . . .
(умре)

(На пољу жагор и тутњава)

Махомет долази, а за њиме са свију страна куљају Турци.

Махомет.

Радујте се, моји соколови! . . .
Пред ногама вашег Падеше
Лежи веће у праху Србија! . . .
Ал' је наше јунаштво не доби:
Њихов раздор земљу нам предаде.
Сабље своје и не напоисмо
Крвљу србском,
У замену за поље Косово.
Кад овамо у град уљезесмо,
Беху скоро све улице празне,

Кром мртваца, што у крви својој,
Проливеној братовљевом руком,
Нагомилани лежаше . . .

Нико јоште тако не задоби,
И без једног сабље окршаја,
Краљевину целу! . . .

Зрела беше за пропаст Србија, —

Зрело воће и само опада! . . .

Но кој' ово, у мртвилу бледом
Што укочен ту на земљи лежи?

Загледај му лице! —

Саид-паша.

То је Шишман!

Махомет.

Шишман . . . Шишман? — Зар и он погибе?

Малена је још то му награда

За неверну, подмуклу му душу:

Турчин би му још боље платио! . . .

Сад заиђ'те по читавој земљи,

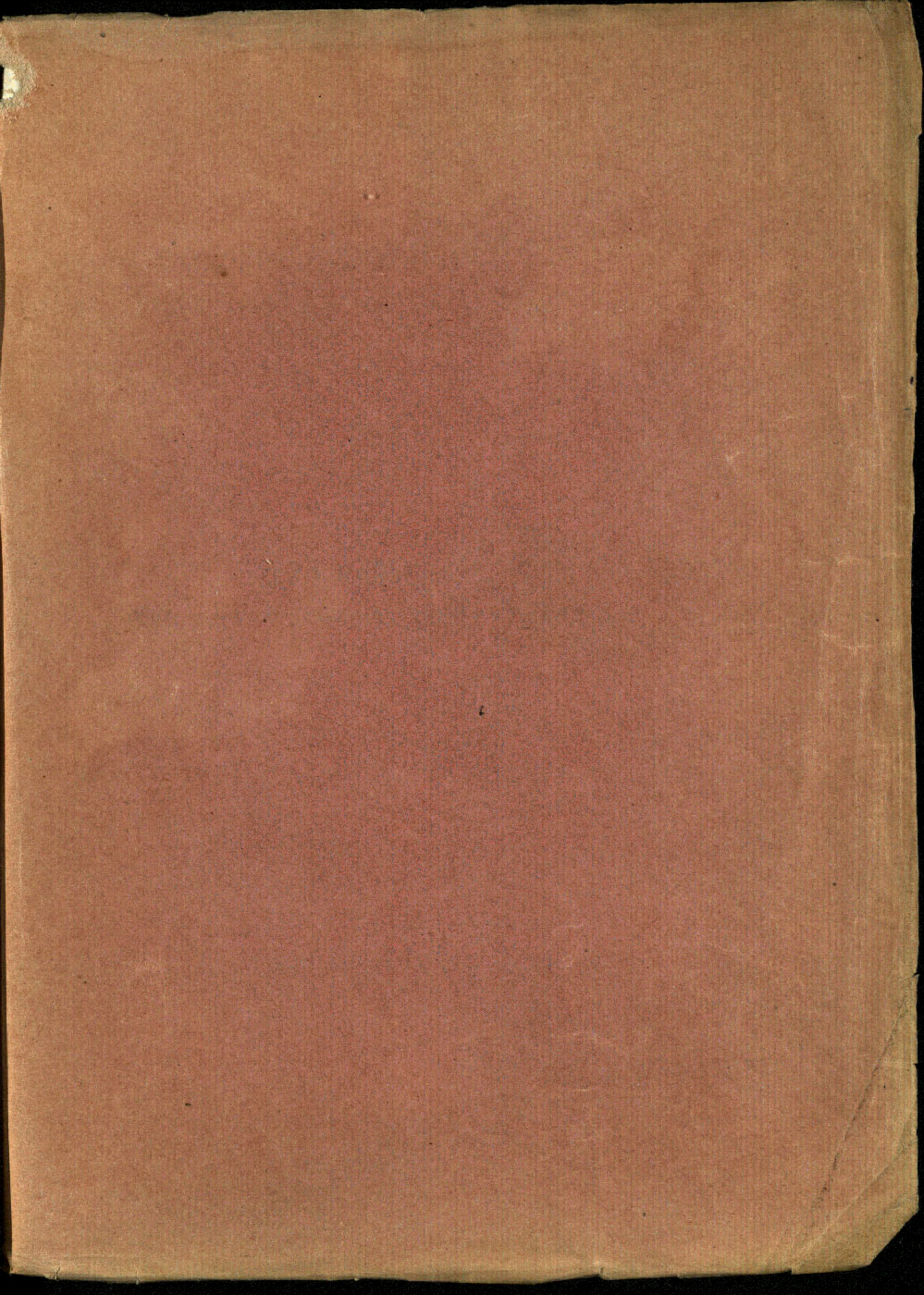
Сец'те, кољте и старо и младо;

Но мушку ми децу покупите

И донес'те мени у Једрене. —

Така крвца жестока, јуначна,
Суђено је, да корану служи!
Та ће крвца турско господарство
Одржати над холим ђауром;
Та ће турско утемељит' царство,
Ти јунаци узвисиће Турство!

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19 Срт 488.1

У НОВОМ САДУ,
епископска књигонечатња 1866.